

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

AĞUSTOS 1977

İÇİNDEKİLER:

- Cönk (Ceng) ler ve Sefineler . . . . . Murat URAZ
 Karaca Oğlan'ın Yaşadığı Yüzyıl Üzerine —IV— A. Saim EMİRMAHMUTOĞLU
 Çolaklı'da Doğumla İlgili Âdet ve İnanışlar . . . . . Ertuğrul TAYLAN
 Mardin - Kızıltepe Yöresinde Şabaş . . . . . Abdülkadir GÜLER
 Âşık Ümmani Can . . . . . Doç. Dr. Muhen BALI
 Kitaplar Arasında: «Türk Halk Edebiyatı» —I— . . . . . Hikmet DİZDAROĞLU
 Malatya'da Yerel Deyim ve Sözcükler . . . . . Bülent ERDEMOĞLU
 Niğde'de Dügün, Buğday Dögme, Ekmek Yapma . . . . . Oğuz TURGAY
 Dadaloğlu ve Şiirleri . . . . . Erkan KAMİL
 Denizli Adının Doğuşu Efsanesi . . . . . Dr. Nevzat GÖZAYDIN
 Gediz Bilmeceleri —II— . . . . . Mehmet BAHÇECİ
 Bir Yusufeli Masalı: Hasır Ören Pad'şah . . . . . Mehmet GÖKALP
 Kumdan Kaftan, Köpükten Fistan Hikayesi . . . . . Dr. Edip KIZILDAĞLI
 X. Yugoslavya Ohrid Uluslararası Balkan Festivali . . . . . İhsan HİNÇER
 Skopje (Üsküp) V. Balkan Folklor Sempozyumu . . . . . T.F.A.
 Amerikan Tıbbi Folklorundan Bazı Örnekler . . . . . Dr. Ayşegül DEMİRHAN

DERGİMİZ BU AY 29 YAŞINA GİRDİ — BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 337

KURUŞ: 500

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

15 Ekim 1977

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

AĞUSTOS 1977

İÇİNDEKİLER:

Cönk (Cöng) ler ve Sefineler	Murat URAZ
Karaca Oğlan'ın Yaşadığı Yüzyıl Üzerine —IV— A, Saim EMİRMAHMUTOĞLU	
Çolaklı'da Doğumla İlgili Âdet ve İnanışlar	Ertuğrul TAYLAN
Mardin - Kızıltepe Yöresinde Şabaş	Abdülkadir GÜLER
Âşık Ümmani Can	Doç. Dr. Muhan BALI
Kıtaplar Arasında: «Türk Halk Edebiyatı» —I—	Hikmet DİZDAROĞLU
Malatya'da Yerel Deyim ve Sözcükler	Bülent ERDEMOĞLU
Niğde'de Düğün, Buğday Döğme, Ekmek Yapma	Oğuz TURGAY
Dadaloğlu ve Şiirleri	Erkan KAMİL
Denizli Adının Doğuşu Efsanesi	Dr. Nevzat GÖZAYDIN
Gediz Bilmeceleri —II—	Mehmet BAHÇECİ
Bir Yusufeli Masah: Hasır Ören Padişah	Mehmet GÖKALP
Kumdan Kaftan, Köpükten Fisten Hikayesi	Dr. Edip KIZILDAĞLI
X. Yugoslavya Ohrid Uluslararası Balkan Festivali	İhsan HİNÇER
Skopje (Üsküp) V. Balkan Folklor Sempozyumu	T.F.A.
Amerikan Tıbbi Folklorundan Bazı Örnekler	Dr. Ayşegül DEMİRHAN

DERGİMİZ BU AY 29 YAŞINA GİRDİ — BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 337

KURUŞ: 500

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

“Türk kumaşını dünyaya tanıtan marka”

ALTINYILDIZ

(Manajans; /87)

800'den fazla şube ile
HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde

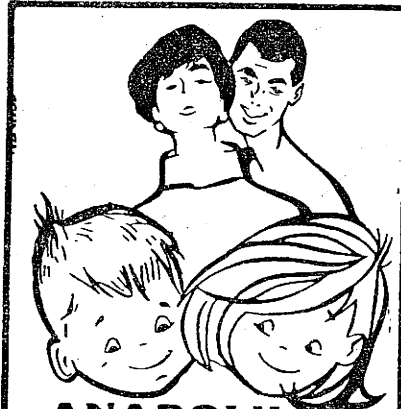
T.C. ZIRAAT BANKASI

(Basın : 60177/A. 20190 - 88)

**EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA**

AKBANK

**ANADOLU
BANKASI**

SİZİN EŞİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
KISACASI
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor : 90)

(Folklor : 89)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALK BİLGİSİ DERGİSİ
KURUCUSU VE SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 337

AĞUSTOS 1977

YIL : 29 — CİLT : 17

CÖNKLER VE SEFİNELER

Yazan : Murat URAZ

Halk şiirlerinin yazıya alınanları eskiden «Cönk» adı verilen defterlerde toplanırdı. Bu defterlerin yaprakları bloknot gibi kâğıtların dar ve baş taraflarından birbirine bitiştirilmiştir. Yaprak genişliği 10-25 santim, yaprak sayısı da 100-250 arasında değişir.

Bunlarda «Alıkurna» denilen dayanıklı kâğıt kullanılırdı. Cönk'ün sahibi paralı ise, «Abâdi» denilen iyi kâğıttan olurdu. Kapak olarak ta yumuşak meşin kaplanırdı.

Meydan Larousse; Cönk sözünün Malezya dilinde büyük yelkenli gemilere denildiğini (1), halk arasında «Dana dili (2)» diye anılan bu

defterlerin edebiyat tarihi bakımından da değer ve önemlerinin çok olduğunu söylüyor.

Aydın toplum edebiyatında; nazım ile düz yazıdan parçalar ve biyografiler yazılmış antoloji, ya da tezliire tutumuna uygun kitap ve mecmualara da, Arapçadan alınarak gemi anlamına gelen «Sefine» adı verilmiştir.

Anlaşılyor ki; gerek halk, gerek aydınlar böyle çeşitli edebiyat ve kültür ürünlerini bir yere toplayan kitap ve mecmualara, geminin içinde her şey bulunduğu gibi, bunların da içinde çeşitli yazılar bulunacağından gemi anlamını veren sözler kullanmışlardır.

Cönklerden çoğunun üzerinde:

Bu cönk-ü bi nazirin adını dedi bir ârif;
Mecmua tül letâif, sanduka tül maarif.
Ve :

Buna derler Sanduka tül maarif,
Bilir kıyme'ni okuyan ârif.

Gibi sözler ya da; yalnız, «Sanduka tül maarif» yazılırdı.

Halk şiirlerini ve daha başka ilgilendikleri sözleri meraklılar bu deftere yazarlardı. Kimi meraklılar da okur ama yazamaz, okuduklarını anlamadıkları halde yine merakla «kâtip»lere yazdırırlardı. Ama bu kâtiplerin çoğu, Fuzulî'nin de şikâyet ettiği gibi pek câhil kimselerdi.

Ayasofya Kütüphanesinde 4881 sayıda yazılı bir cöngün sonundaki:

Tamam oldu letâif intihası,
Gerekir kâtibe şerbet bahası.

Sözlerinden kâtipin kim olduğu gösterilmiyor ama, «şerbet paçası» istediği görülüyor.

(2) «Dana dilinden korma olsa gerek»

dense Farsça:

Hudâ ora dîhed âli merâtip,
Ki hânet fâtiha ber hak-kı kât'p.

Denildikten sonra altında «Mustafa bin Süleyman» yazılı bulunmaktadır. Yalnız cöngün sahibinden bir fâtiha rica ediyor.

Kimi cönkte de:

Bunu yazan bir muhalif rûzigâr,
Kerüli gitti ismi kaldı yadigâr.

Bunların altında yazanın adı bulunmaz ama, bir tanesinin altında «Topçuoğlu Bekir» adının yazılı olduğu görülmüştür.

Cönklerin kimisinde de sahiplerinin adı yazılıdır. Ayasofya Kütüphanesindeki yukarıda yazılı cöngün sonunda: «Şahip ül meomua Âkif bin Kara Hâfiz gufire anhu: Allahın rahmeti üzere olsun» yazısı vardır.

Musiki üstadı Abdülbaki Dede'nin (1633-1713) de: «Mecmua tül Letâif Sanduka tül Maarif» adında meomua yolu bir kitabı vardır.

Cönklerde şöyle çeşitli yazılar bulunurdu: Divanlar, semâiler, kalenderiler, şarkılar, türküler, kıtalar, tek beyitler, tek mısralar, muammalar, lugazlar, karşılıklı atışmalar, meydan edilmeler, tekerlemeler, destanlar, ilâhiler, nefesler...

Dualar, ilâçlar, insanların ve hayvanların doğum ve ölüm tarihleri, olaylar, fıkralar...

Bir ilâhinin:

Gök kapıları açılır,
Âleme rahmet saçılır.

Mısralarında geçtiği gibi; Cönklerde gök kapıları, Mekke-i Mükerrremenin, Medine-i Münevverenin kapıları, «Âli Osman padişahlarının» ömürleri ve saltanatları, antolojinin de, kırk anbarın da sınırlarını aşan daha neler, neler kaydolunurdu.

Cönkler üzerinde daha açık bir fikir verebilmek için bunlardan kısa örnekler aşağıya alındı: Kıta:

Eşki at küh içre dâim, seğirdüp rânâ eşer,
Gâh olur düzde yürünken gâflete süerçer düşer.

Kul hatâta, şah atâda; böyledir tabî beşer,
İnsan beşer, elbet şaşar, eyler hatâ dörder, beşer.

Beyitler:

Tâ ezelden akrabaydık, akrep olduk biz bize,

Sırrımız meydana çıktı, bakmaz olduk yüz yüze.

Akrabanın akrahadan kimse bilmez çektiğin,
Akrabanın akraabaya akrep etmez ettiğin.

Kimsesiz hiç kimse yok, her kimserin var kimsesi,

Kimsesiz kaldım medet ey kimsesizler kimsesil

Sakın insafı terk etme, makâm-ı imtihandır bu,

Gelen gider, bunda kalmaz, iki kapılı handır bu.

Hudâ'nın emrini gözle, desimler sana; hoş geldin,

O fânidem bu Bakî'ye demesinler; ne boş geldin?

Enfiye nasıl yapılır?
Zencefil, kararfil, toz şeker. Bu üçünden ikişer pârelik alıp, sahke edip (döğüp) karıştır. Âlâ enfiye olur.

Bir ilâç (ama çok zararlı).
Kızdırılmış bir çamur festiyi, yahut bir çömleği «Tatar hamı» dedikleri sancı gelince; karının üzerine koymak birinci ilâçtır. Gâflet olunmaya.

Bir kaç ta tarih:
İşbu bin iki yüz yetmiş beş senesi mahî Şevval-i şerifinin hidrellez günü oğlum Abdurrahman dünyaya geldi. Hayırlı ömürler.

Dananın tevellüdü: Bin iki yüz seksen Mahî Ramazan 23 salı.

Bin tarihinde Erzurum'a fil geldi.

Bir muamma:
Bir gümüşten kale gördüm haps olunmuş anda ap.

Attı zerrin topunu feth etti anı âftâp: BUZ.

Bir lugaz:
Karşıdan gördüm, durur bir şehsüvar,

ARAŞTIRMALARI

Eli yoktur, canı yoktur, donu var.
Var anın uzun uzun bıyıkları,
Yire geçmiş haşmile tırnakları.
Sûreta yoktur anın başında tâç;
Görse toktur kimse anı karı aç: ÇADIR.

Eski Arap Alfabeti sırası ile düzenlenmiş, kalıp bozuklukları çok iki manzûmeden parçalar:

Elif: İstanbul'da Ahmet İpekçi.
Be: Bursa'da Bekir Börekçi.
Te: Tekirdağ'da Tevfik Tüfekçi.
Se: Semendire'de Selim Semerci hâlâ.
Cim: Cezâyir'de Celil Çubukçu üstad.
Ha: Halep'te Hasan Helvacı irşat.
Noktalı Ha: Hayrebolu'da Halil Hardalı icat.
Dal: Diyarbakır'da Davut davulcu hâlâ.

Yine eski Arap Alfabeti sırasile yazılmış kıta yapıları bir divandan parçalar:

Elif: Allah adına olsun yar bana naz eyleme.
Be: Bizlere bir gün tenezzül eyleyüp gelsen ne var?

Te: Tamama erdi cefalar, düşmöm şaz eyleme.
Se: Savaptır aşıkına merhamet kılın ne var?

Cim: Cemalin âye benzer, kim siyah kaşın kemana.
Ha: Hüsnünü övmüş yaratmış, kudretinden Zülcelâl.

Noktalı Ha: Hudâ'nın emrile leblerin âbî Zülâl.
Dal: Deli oldum efendim bir ilâç kılın ne var?.

«Sefine»lere gelince: Halk edebiyatı ürünlerini ve şiirlerini derli bulunduran defterleri Cönk, aydın toplum içindeki şairlerin, hattatların, şeyhlerin, daha başka bilim adamlarının biyografileri eserlerinden alınmış parçalar üzerinden yazılmış kitaplara da «Sefine» adı veriliyordu. Bunlar tezkirelerden pek ayrıt edilir gibi değildi.

Konularını aydınlardan alan bu kitaplara: Kafil-i şuara, Silsile nâme, Güldeste, Hâtıme tül eş'ar, Meşâhir, Menâkib-i Evliya ve Riyaz-üş şuara gibi adlar da veriliyordu.

Görüldüğü ki; adları ortak bir anlam taşıyan cönklerle sefinelerin konularında oldukça benzerlikler var. Bununla beraber; burada biraz da sefinelerden söz etmek yerinde olur:

Cönkler kadar sayıları çok olmayan bu se-

finelerden kimi basılmıştır. Türk edebiyatında tanınmış kimi sefineler, yazarlarının ölüm tarihleri sırasile şunlardır:

1 — SEFINE-İ NEFİSE-İ MEVLEVIYE: Mustafa Sâkıp Dede yazmıştır (1). Bunda daha çok Mevlîvi şeyih ve dervişlerinden şair olanlar yer almaktadır. 1866 yılında Kahire'de «Bulak» matbaasında basıldı. Üniversite Kütüphanesi: Yıldız kitapları: 41.

2 — SEFINE TÜR RÜESÂ: Ahmet Resmî Efendi yazdı (2). İçinde; Celâl Zâde, Mustafa Çelebi'den başlayarak Ragıp Paşa'ya kadar 64 Reis ül küttâp (Dış İşleri Bakanı) in biyografileri bulunmaktadır. Buna sonradan 2 daha ekliyerek 66'ya çıkarmıştır. Bu esere; Halife tür Rûesâ ve Hadika tür Rûesâ da derler.

3 — SEFINE TÜR RÜESÂ: Süleyman Faik Efendi yazmıştır (3).

4 — SEFINE TÜŞ ŞUARA: Fehim Süleyman Efendi yazdı (4). Bunda Devletşah, Ali Şir Nevâi ve Sam Mirza'nın tezkireleri özetlenerek çevrilmiş bulunmaktadır. Köprülü Kütüphanesi: 39. Millet Küt. 784.

Not: Bir de Ragıp Paşanın (1762-1898); Sefine tür Ragıp ve Define tül Metâlip adlı eseri; 1839 yılında Kahire'de «Bulak» matbaasında basılmışsa da, Türkçe olmadığı için Türk edebiyatı dışında bırakılmıştır.

(1) Mustafa Sâkıp Dede: İzmir'de doğdu. 1735 yılında İstanbul'da öldü. Bilgili bir Mevlîvi şairi olan Sâkıp Dede'nin bir de divanı vardır.

(2) Ahmet Resmî Efendi: 1700 yılında Girit adasında doğdu. 1783 yılında İstanbul'da öldü. Bir kaç elçilikte bulunan Ahmet Resmî Efendi, İlk Sefâretnâme'yi Fransa için yazan Yirmî Sekiz Mehmet Çelebi'den sonra, ikinci olarak Berlin ve Viyana üzerinde iki sefâretnâme yazmıştır. Hülâsa tül İtibar adında bir eseri vardır. Hadika tül Kübra adındaki eserinde de Dârüssaade ağalarının hayatını yazar.

(3) Süleyman Faik Efendi: 1783'te Sakız adasında doğdu. 1837'de İstanbul'da öldü. İyi bir öğrenim görmüştü. Şairler ve bilginlerden söz eden bu eseri ile tanındı. Devha tül Meşâyih Zeytine de ek yazmıştır.

(4) Fehim Süleyman Efendi: 1788 yılında İstanbul'da doğdu. 1845 yılında İstanbul'da öldü. İyi Farsça bildirdi. Bir de divanı vardır.

KARACA OĞLAN'IN YAŞADIĞI YÜZYIL ÜZERİNE

IV

Yazan : A. Saim EMİRMAHMUTOĞLU

Büyük Türk Ozanı Karacaoğlan'ın, Seherde uğradım bir adil Han'a Dostum Sultan olmuş ilin üstüne Divanımı gördüm oldum hayrane Selâmına durdum yolun üstüne

dörtlülüğüyle başlayan koşmayı Sultan II. Bayezid'e sığınan ve sonra Yavuz tarafından Zülkadriye Beyliği'nin başına getirilen Şehsüvar oğlu Ali Bey'e söylediği görüldü. Bundan, Karacaoğlan'ın II. Bayezid ve Yavuz zamanında yaşadığı ortaya çıkmaktadır. Bir semaisi de şairin, uzun ömürlü olup, Kanunî devrinde de yaşadığını ortaya koymaktadır:

Bana kara diyen dilber

Gözlerin kara değil mi

mısrallarıyla başlayan semaisinin,

İllerde korup göçerler

Lâle sümbülü biçerler

Ağalar beyler içerler

Kahve de kara değil mi

dörtlülüğü incelendiğinde, Karacaoğlan'ın Kanunî devrinde de yaşadığı kesinlikle ortaya çıkmaktadır. Şair bu dörtlükte Ağaların ve Beylerin içtiği kahvenin de kara olduğunu söylüyor. Demek ki, bu semai kahvenin Türkiye'de bilindiği bir zamanda söylenmiştir. Ancak, henüz kahvehanelerin olmadığı, halkın kahveyi içmediği anlaşılıyor. Karacaoğlan «Ağalar beyler içerler», demekle, kahveyi üst tabakanın ileri gelen mutlu kişilerinin içebildiklerini anlatmış oluyor. Böyle olunca, kahvenin Türkiye'ye ilk geliş yıllarını belirtmek, Karacaoğlan'ın bu semaiyi söylediği yılları belirtmek olur.

Şimdi belgelere bir göz atalım. Kâtip Çelebi kahve konusunda şunları yazıyor: «Riyazat ve sülüke uygun ve şehveti kesmeye elverişli soğuk ve kuru gıda olduğundan Yemen ahalisi birbirinden görüp şeyhler ve sülfler ve başkaları kullandılar. Dckuz yüz elli (1543) sıralarında gemilerle Türkiye'ye geldiği zaman tanınmayıp haram olduğuna fetvalar verildi.» «... yasaklar ve şiddetler fayda vermeyip verilen fetvalar ve söylenen sözler halkın kulağına girmedi. Hele keyf erbabının keyflerini artırır, cena can katan bir hal olduğundan bir fincan uğruna can vermek yanlarında câiz oldu. Onların zamanından sonra gelen şeyhülislamlar câiz olduğuna fetva ver-

diler... Kahvehaneler kimi yasaklanarak, kimi izin verilerek bir kaç yıl süründü. Bin tarihlerinden (1592) sonra dince yasak sayılmaktan kaldı, her yerde açıkça içilip her sokak başında bir kahvehane açıldı» (1).

Diğer belge, Larousse'ta kahve maddesi: «Türkiye'de kahve Kanunî Sultan Süleyman zamanında (1520-1566) öğrenildi. Afrika'dan Habeşistan valisi Ödemiş Paşa tarafından Yemen yoluyla getirilmiştir ve kısa zamanda her çeşit halk arasında içilmeğe başlanmıştır» (2) diye yazılmaktadır.

Ödemiş Paşanın 1546 yılında Yemen Beylerbeyi olduğu, önemli başarılarıyla Kanunî'nin kişisel dostluğunu kazandığı, İstanbul'a çağırılarak Sultanın huzuruna kabul edildiği, bir Habeşistan Beylerbeyliği kurulmasını sağladığı, 1555 yılında ilk Habeşistan Beylerbeyi olarak görevi başladığı ve yedi yıl bu görevi yaptığı tarihsel belgelerin verdiği bilgilerdir (3).

Tarihe dayanan bilgiler «Ağalar beyler içerler - Kahve de kara değil mi» mısralarının söylendiği yılları açıklığa kavuşturmakta, Karacaoğlan'ın 1543-1562 yılları arasında bu mısraları söylemiş olduğunu kesinleştirmektedir.

Şairin mısralarını, kahvenin ilk defa «Afrika'dan Habeşistan valisi Ödemiş Paşa tarafından Yemen yoluyla» «Dokuz yüz elli (1543) sıralarında gemilerle Türkiye'ye getirildiği» zamandan önce söylediğini kimse ileri süremez. Aynı tarihsel belgeler karşısında, şairin aynı mısraları Ödemiş Paşa'nın Habeşistan valiliğinden ayrıldığı 1562 yılından sonra söylediği de ileri sürülemez. Hele mısraları söylediği tarihi, kahve Türkiye'ye geldikten sonra «kısa zamanda her çeşit halk arasında içilmeğe» başladığı gö-

(1) Kâtip Çelebi (MİZANÜ'L-HAKK fi İHTİYARİ'L-HAKK = En doğruyu sevmek için Hak terazisi) s. 39-41. Hazırlayan O. Şaik Gökay - Türk Kültürü Kaynak Eserleri Dizisi - Milli Eğitim Basımevi - İstanbul 1972.

(2) Meydan Larousse - C. 6, s. 780.

(3) Yılmaz Öztuna (Türkiye Tarihi) C. 6, s. 114-119 - Hayat Kitapları Tarih Serisi - Tifdruk Matbaacılık Sanayii A.Ş. Matbaası - İstanbul 1965.

ÇOLAKLI'DA DOĞUMLA İLGİLİ ÂDET VE İNANÇLAR

Yazan : Ertuğrul TAYLAN

Uşak'ın Karahallı ilçesine bağlı Çolaklı Köyü'ne ait folklor ürünlerini vermeye devam ediyorum.

a) Çocuğu olmayanların başvurduğu çareler :

Önemli bazı hastalıklar geçiren, çocukken veya yeni yetişirken korkanların çocuğu olmaz. Allah vermez; sonradan çocuğu olanlar da olur.

Çocuğu olmayanların başvurduğu çareler: Dedeye (Yatırlara), hocaya okutmaya, muska yazdırılmaya giderler. Ebeye giderler. Kocakılar bir takım ilaçlar yaparlar. Karna çömlek vurulur. Doktora giderler.

b) Hamilelik :

Hamilelik için «yükü» denir. Baş dönmesi, istifra v.s. belirtiler gösterilen ilk devresi için «aşırma» denir. Mide ekşimesi için çamaşır kilisi yenir. Aşaren kadın, kuruyemiş, meyva, ekşi turşu gibi şeyler yemek ister. Canı istediği alınmazsa, çocuğun bir yeri eksik olacağına inanılır. Giyimde, çalışmada bir değişiklik yoktur. Bu devrede sakız çiğnerse çocuğunun kulağının sancıyacağına; sakat, yaramaz çocukları «mezelenirse» (ayıplarsa) çocuğunun da kınadığı gözününe alınırsa «Kahvehaneler kimi yasaklanarak kimi izin verilerek bir kaç yıl süründü. Bin tarihlerinden (1592) sonra dince yasak sayılmaktan kaldı, her yerde açıkça içilip her sokak başında bir kahvehane açıldığı yıllara kadar götürmek te olanaksızdır.

Burada önemli saydığımız bir noktaya değinmek isteriz. Karacaoğlan bu mısralarını söylediğinden sonra 24 saat bile yaşamamıştır (4). Ancak söylediği son şiir de bu semai değildir. Kahramanmaraş dolaylarıyla ilçe ve köylerinde yaptığımız araştırmalarda bu konu, Karacaoğlan'ın yayınlanmamış bazı taşlamaları ve söylediği son koşma tesbit edilmiştir. Bu yazı dizimizin konusu dışında olduğundan şiirleri ve halk rivayetlerine dayanan konuları ele almayı, başka bir yazımıza bırakıyoruz.

Gelecek yazımızda şairin Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman zamanında yaşadığını kanıtlayan başka bir koşması konu edilecektir.

(4) Maraş Folklor Şenlikleri Halk Şiirleri Komitesi Araştırma raporu No. VII, 1970.

bi olacağına inanılır.

Kırda, bayırda çocuklandığı olur. Yaşlı kadınlar ebelik eder. Saatlerce sancıdan kıvranan, hatta ölen olur. Doğumdan ölenlere «nokuza» denir, kabir, cehennem azabı görmezler. Doğumdan onbeş gün, bir ay önce «nokuza kınası» yakılır ki ölürse kabire kınalı saçlı gitsin, parmaklarında nişan olsun. Birkaç yıldır sağlık merkezlerine gidiliyor.

Doğumdan sonra ana ve çocuk yıkanır. Çok terlemesin diye çocuğun vücuduna tuz karıştırılmış kına ekilir. Son ağrısı tutmasın diye ananın sırtına temizlenmiş iteği örtülür. Çocuğa memme vermeden, çok yemek yiyip sıhhatli olması için, boğazlı bir kadının elinden ağzına teroyağı konur. Buna «ağız açma» denir.

Bebek ilk kırk günde «kırklı»dır. Yatırıp kaldırılırken, eşikten geçirilken besmele çekilir. Kırklı kadınlar bir araya gelmekten çekinirler. Aksi halde sonradan gelenin kırkı karar; çocuk büyümmez. Elde olmaksızın bir araya gelen kırklı kadınlar boncuk değiştirirler. Bebeğin banyo suyu kırklı kadın olan evin olduğunun altına dökülürse o evin çocuğu kırk bozar.

Doğumdan bir gün sonra kadın kalkar, işine gücüne bakar. Nazar değmemesi için delikli bir gümbüş para, üzerine bal mumu ve çörek otu yapıştırılarak, kadının yakasına iğnelenir. Kırk gün sonra evdeki bütün kirli çamaşırlar yıkanır. Ana ve çocuk yunur ki buna «kırklanma» denir. Kırklanmada akraba ve komşudan bir mendil bile yıkanmaz. Aksi halde onlar da kırklanmak durumunda kalır.

Kırkı çıkan çocuğu, akrabalar, başma, giyecek v.s. hediyelerle «görmeye» gelirler. Erken den aşı, ekmeğe alıştırılır. Süt içmeye ve meyva yemeye yaşını doldurmadan alışır. Kışın daha seyrek olmak üzere, haftada, on günde bir, yıkanır.

Bebek bir ay kadar belenir, altına toprak konur, sonra beşiğe atılır. Yazın salıngaca alınır.

c) Çocuk Düşürme :

Çok çocuklu kadınlar, çareyi, çocuk düşürmede bulur. Bu, çok gizli tutulur. Ağır bir şey kaldırarak, bir yerden atılarak çocuk düşürülür. Kurnaz karılar ilaç garaç yapar. Çivi ile oynarlar; tuz çıkısını hazneye korlar. Düşmeyecek oldu mu düşmez.

Mardin Folkloru :

KIZILTEPE VE KÖYLERİNDE ŞABAŞ

Yazan : Abdülkadir GÜLER

Şabaş Nedir?

Sözlük anlamı: Beğenme, aferin deme, (Mustafa Nihat Özön - Osmanlıca Türkçe Sözlük / Bilgi Yayınevi). Şabaş'ın yöresel olarak anlamı ise şöyledir: Şabaş sözcüğü hemen hemen Mardin'in tüm yörelerinde aynı anlamda kullanılır. Bazı çevrelerde buna Şaba denilir. Özellikle Kızıltepe ve köylerinde Şabaş sözcüğü daha da etkindir. Anlam olarak halk arasında düğünlerde, nişanlarda, asker dönüşlerinde, gidişlerinde, doğum günlerinde, sünnet anlarında yapılan bir çeşit bahşiş alma işine Şabaş adı verilir. Daha çok bu şabaş işi düğünlerde yapılır. Şimdi biz bu yazımızda sizlere Kızıltepe ve köylerinde (Yüceli, Esenli, Koccalar, Uluköy, Tuzla, Karaman, Yedikardeş, Soğanlı, Alipaşa köylerinde) sözü edilen Şabaş'tan sözedeceğiz.

Şabaş Ne Zaman Yapılır?

Özellikle yapılan düğünlerde şabaş yapılır. Örneğin düğün başlamıştır, davetiyeler dağıtılmıştır. Artık herkes yavaş yavaş düğün evine gelmektedir. Bu arada davullar vurulur, zurnalar çalınır, halaylar çekilir. Gelenlere şabaş edilir. Oynayanlardan şabaş yapılır. Daha çok ileri gelenlere, zenginlere, tanınmış aşiretin zengin kişilerine şabaş edilir.

Bu arada önce düğünün sahipleri tarafından tabancalar atılır, gelenler de silahları ile karşılık verirler. İşte tam bu arada düğün alanına yaklaşanlara çalgıcıların arkadaşlarından biri tarafından şabaş edilir. Bu kişiler özel olarak yetiştirilmiştir. Kendilerine özgü bir bağırmaları vardır. Ayrıca halay çeken kadınlara da zilgit çekerek -Helhulu diyerek- bunlara refakat ederler. Bu arada gelenlerden biri şabaş verir. Bu şabaş çoğu kez tomar halinde toplu paralardır. 10 liradan 100 liraya kadar verilir. 500, 1000, 1500, 2000 liraya kadar verenler de vardır. Ancak bu çokluk para sonradan iade edilir. İçinden bir miktar alınır ve çalgıcılara bahış olarak verilir. Bazı anlarda kızışanlar arasında düğünde halay çekerken şabaş edilenler davulun üstünü kağıt para ile doldururlar. Bu mubalağadan ziyade bir geleneğin aşırı töresidir. Bir birinden fazla verenler arasında bazan da kavga çıkar... Bu nedenle bazı düğünlerde bu şabaş işi çok ender yapılır... Şabaşta para verilirken daima aşiretin ileri gelenlerine karşı saygınlık vardır. Onlardan fazlasını vermek te bir yerde ayıp sayılır...

Şabaş Nasıl Yapılır?

Şabaşın belli zamanları vardır. Bunu yapan kişiler işin erbabıdır. Örneğin, bu yörede Zurnacı Bekir ve Davulcu Mehmet ile Haydar Karabulut adlı arkadaşları çevrenin önde gelen şabaşçılarındandır. Sayılı düğünlerde özellikle Şabaşçı Haydar'ın bulunması şarttır. Çünkü kendisine özgü bir söyleyiş tarzı olan bu şabaş işini, herkes yapamaz. Şimdi biz de aynen Şabaşçı Haydar Karabulut'un bir düğünde söylediği şabaştan bir örnek vereelim:

Düğün yeri : Sancarlı köyü.

Düğünün sahibi : Üzeyir Turgay.

Düğünün tarihi : 12 Eylül 1968.

Düğünün süresi : Üç gün. (Cumadan Pazar akşamına dek).

Şabaştan gelen paralar çalgıcılara aittir.

İşte böyle bir düğünde Haydar Karabulut uzaktan ve yakından gelen davetilere (berbulara) (1) onların ileri gelenlerine şöylece şabaş yapıyordu:

Şabaş!..

Ali Ağa hanedamına şabaş!..

Ali Ağa ailesi reisine çok şabaş!..

Yiğitler yiğidine şabaş, şabaş!..

Oniki köyün muhtarına bir daha şabaş!..

Kara köyün sahibine, kara çadır ağasına şabaş.

Ahmedine, babasına, Mehmedin amcasına yine şabaş!..

Diyerek bir sürü methiye düzülür, Ali Ağa hanedamının aile reisine şabaş yapılır. O da, bu şekilde topluluk adına bir tomar para çıkarır ve paralar bir süre Şabaşçı Haydar'ın elinde havada teşhir edilerek, halka gösterilir. Tabii bu arada silah sesleri ve kadınların zilgit-helhuluları karşı köylere dek sürer, gider..

Bir şabaş işi böylece son bulur. Şabaş gelen konukların tümüne yapılmaz, sadece bir kişiye yapılır... Ancak kına gecesinde veya halay çekilirken ayrı ayrı şabaş yapılır, çevrede buna toplu şabaş adı verilir...

Bunlardan başka askerden dönenlere, asker gidenlere, sünnet düğünlerinde ve bazan bayram ve yılbaşı günlerinde de ender olarak belli kişilere, sadece bahşiş almak için şabaş yapılır. Bir günde iki kez bir kişiye şabaş yapılmaz, töreye aykırıdır...

(1) Berbu : Şabaşa katılan, düşünce gelenler

Sazşairlerine Ait Metinler ve İncelemeler :

ÂŞIK ÜMMANİ CAN

Yazan : Doç. Dr. Muhan BALI

1. KAYNAKLAR :

Günümüzün en yaşlı âşıklarından biri olan Ümmani Can hakkında ilk bilgiyi «Halk Şairimiz Âşık Ümmani Can» (Ankara, 1967, 49 s.) (ks. HŞAÜC) isimli kitapta bulmaktayız.

Adı geçen kitaptaki bilgiye göre Ümmani, «Erzurumun Tortum kazası'nın Çamlıyamaç köyündendir. 1915 yılında doğmuştur. Molla Ahmet'in oğludur. Köyünde yedi yıl çobanlık yapmış, bu sırada «âşık» olmuştur. 5.4.1933 tarihinde Perşembe günü Armutlu Mezarının (?) Poseyni (?) semtinde uykuya dalmış ve âşık olarak uyanmıştır.» (a.g.e.s. 1)

Bu konuda yazılı ikinci kaynağımız Türk Halk Şiirinin Altın Kitabı (Haz. M. Halıcı, M. Doğu, Konya, 1970, s. 58 dir. Bu kaynağa göre ise : «Ümmani Can 1905 yılında Tortum'da dünyaya gelmiştir. İlk kez 1969 yılında Türkiye Âşıklar Bayramı'na katılmıştır. Çevresinde Erzurumlu Ümmani Baba olarak tanınır» (a.g.e.s. 58)

Gene aynı kaynak bize Ümmani Can'ın Atışma Dalında 2. lik armağanı olan Dadaloğlu (1785 - 1868) ödülünü aldığını duyurmaktadır.

Bizim 1963 yılından beri çevrede yapmış olduğumuz araştırma ve derlemelerin sonuçları - doğum yılı hariç - bu bilgileri doğrulamakta, böylece yazılı ve sözlü kaynaklar arasındaki paralellik sağlanmış bulunmaktadır.

1964 yılı yazında rahmetli Hocamız Prof. Dr. Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu ile beraber hemşehrili, köylüsü, Âşık Ümmani Can'ı Tortum kazasının Çamlıyamaç (eski : Ösvank) köyünde ziyaret etmiş, eserlerinden örnekler yazmış, sesini ve sazını teype almıştık.

Âşığımızın dediğine, köylülerinin de kabul ettiklerine göre : - «Ümmani Can 31 senedir 1964 - 31 = 1933) söylemektedir. Şiir gücü son yıllarda bir hayli azalmıştır. Şiir defterleri M. Kardeş'tedir. 50 yaşındadır (1964 - 50 = 1914) Askerliğini Sarıkamış ve Hasankale'de yapmıştır. Eski ve yeni yazıdan biraz okur yazarlığı vardır.»

1977 yılı Ocak ayının son günlerinde yaptığımız bir görüşmede doğum tarihi üzerindeki bu karşılıklı hatırlattığımız zaman «esas doğumum 1330 (1915)'dur, fakat 1335 yazılmıştır. Şimdi 62 yaşındayım. Kilom bir hayli arttı, 98 oldu,

Âşık Ümmani Can

boyum 175'tir.» dedi. Başından eksik etmediği takkesini, beyaz sakalını ve yanından ayırmadığı bastonunu da bu portreye eklemek gerekir.

II. HAYATI

Ümmani Can'ın âşıklık hayatı dğer âşıkların hayatı (1) ile büyük oranda bir benzerlik gösterir. O da özelliği olan bir yerde - bir mezarlıkta - uyuya kalmış, rüyasında «aşk badesi»ni içmiş, âşık olarak uyanmıştır :

«Dokuz yüz otuz üç Nisan besinde
Perşembe gecesi gece düşümdede
On dokuz yaşında dostum karşımda
Yandı can, bedanım, figane düştü»

dediğine göre bu hâdise 1933 yılının Nisan ayının 5'inde ve 19 yaşında olmuştur. Şairimizin 1933'te 19 yaşında olduğunu kabul edersek yeni

(1) Geniş bilgi için bkz. : (a) Muhan Bali, Âşık karşılaşmaları, TFA, Say. 314, S. 7431 vd. (b) İlhan Başgöz, Dream Motif and Shamanistic Initiation, Asian Folklor Studies, No : 1, 1966.

bir doğum tarihi ortaya çıkmaktadır ki o da 1914'tür. 1 yıllık farkla 1915'e en yakın tarihtir bu.

Ümmani'nin aşık olduktan sonra yakınlarının ve komşularının «sana ne oldu?» sorusuna karşılık söylediği cevap - şiir aşağıda tümüyle sunulacaktır, bu şiirin bir yerinde:

«Esti üzerime ruzigâr bu gün»

«Bir kaç kelim geldi şimdi lisana»

demekte, daha sonra söylediği başka şiirlerinde de bu konuya tekrar dönerek:

«Aşkın eserine girdim al haber»

«Değdi Pir sillesi yüzüme benim»

demektedir:

1. Sevimli komşular ne sorduz bana
Esti üzerime ruzigâr bu gün
Bir kaç kelim geldi şimdi lisana
Edeyim derdimi aşikâr bu gün.
2. Hakikattir sözüm değıldir yalan
Vücudum şehrin eyledi talan
Bu gün gafletimde yanıma gelen
Bilmedik kimimmiş ihâyar bu gün.
3. Aziz dostlar kulak verin sözüme
Bir nar-ı firka'ttir düştü özüme
Yatarken bir kurban (?) geldi gözüme
Gözlerim görmemiş bir dilber bu gün.
4. Huzurunda divan durdum duralı,
Secde-i Rahman'a vardım varalı
Bir mah-ı peykeri gördüm görelî
Olmuşum gönülden sevdakâr bu gün.
5. Gösterdi gözüme on iki babı
Bir yeşil ayrada elinde abî
Çağırdı divana ol Hızır Nebî
Göründü gözümse beraber bu gün.
6. Beyan etti Hak'ın hidayetini
İşit bu sözümün hakikatini
Aşkın menbaından emanetini
Bahşetti bizlere yadigâr bu gün.
7. Derun-i derdimi o yara yazdım,
Satırları bir bir peşine düzdüm,
Yedi yıldır bunu istedim geçdim,
Son oldu Ümmani yara yar bugün. (2)

III. SANATI :

Aşık Ümmani Can'ın sanatı kaynağını şairin kendi iç dünyasından, sözlü kültürden ve kısmen çevresinden almaktadır. Bu kültürün temelinde bir ortodoks müslümanın inançları bulunmakta, fiillerine o yön vermektedir. Yaptığı -çobanlık,

çiftçilik, işçilik, değirmencilik gibi işler onun sanatına dışardan pek fazla bir şey vermemiştir. Özellikle kitabındaki şiirlerle 1969 yılına kadar söyledikleri bu gruba girer. Biraz ileride göreceğimiz şiir örneklerinden biri değirmende söylenmiş halde «değirmen» sadece bir mısradadır, o da şairin ruh halini belirlemeğe vesile olarak:

«Değirmende yalnız başım»

şeklinde geçmektedir.

Bu konudaki yorumlarımızı somut hale getirmek için 52 şiirin bulunduğu tek kitabını - Halk Şairimiz Aşık Ümmani Can'ı - incelemekte fayda vardır. Kitaptaki 52 şiirin temlerine göre dağılımı şöyledir:

- a) 33 şiirde din,
- b) 10 şiirde nasihat,
- c) 7 şiirde değişik konular,
- d) 2 şiirde ölüm.

Görüldüğü gibi dini şiirler birinci planda gelmektedir.

1970'lerden sonra - buraya aldığımız örneklerde de görüleceği gibi - şairimiz dışa, çevreye açılmağa başlamış, monotonluktan kurtulmuştur.

Asıl adı Yakup olan şairimiz şiirlerinde Ümmani, Ümman,

«İsm'in Yakup soyun Ümmansın amma
Cuş etmeyen ümman Ümman olamaz»

Ümmani Can, Aşık Ümmani, Dertli-Can Ümmani, Can Ümmani mahlaslarını kullanmaktadır. Çünkü mahlasını ona «Pir» vermiştir. Aşığımız:

«Dost Pirim Ümmani dedi mahlasım»

demektedir.

Aşık Ümmani Can'ın şiirlerinin şekil hususiyetlerine gelince, hecenin 6 + 5 (veya: 4 + 4 + 3) 11'lisi ile 8'lisi onun en çok kullandığı vezinlerdir. Bunlar içinde de 25 şiirle 11'li vezin birinci sırayı almaktadır.

Şairimiz, hakimiyet sağlamakta güçlük çektiği, aruz vezni de kullanmış, meselâ «divanî» ler de söylemiştir.

IV. ESERİ :

Burada sunacağımız örnekler Ümmani Can'ın hangi şiirleri ile ve ne zamandan beri dışarıya açıldığını -kronolojik sıra ile- gösterecek şekilde seçilmiştir:

1. Bu gün sevdiğimden bir neğme aldım,
Gözyaşıyla selâm yazarım demiş.

ARAŞTIRMALARI

Yeniden gönlümü sevdaya saldım,
Dembedem bağırimi ezerim demiş.

2. Niçin terk eyledin peşimi benim,
Bıraktın sevdaya başımı benim,
Hasiret gözümünden yaşımı benim,
Akıdır günbegün süzerim demiş.

3. Sarardı çiçeğin güllerin senin,
Daha ulaşamaz ellerin senin,
Nice yıl bekledim yolların senin,
Ah u figan ile gezerim demiş.

4. Hele bundan sonra yaşarsa eğer,
Dağların ardına aşarsa eğer,
Ümmani Can burya düşerse eğer,
Ziyaret eylesin mezarım demiş.

(Hisar plak, BG-151-A) 1974

II

1. Ne yaptın ki Hocam senden,
Küsmüş söylemez söylemez.
Sessizliği ol bağırına,
Basmış söylemez söylemez.

2. İçindeki mücevherler,
Yanımdaki beraberler,
Yüce dağdan ruzigârlar,
Esmiş söylemez söylemez.

3. Ümmani Can sözün gayıp,
Değildir söylemek ayıp,
Sayın Hocam siz'in Teyip,
Susmuş söylemez söylemez.

(8.12.1974)

III

1. Gözden uzak garip elde,
Yar gözedir yollarımı,
Akşam sabah gözü yolda,
Hür gözedir yollarımı.

2. Gine esdi ruzigârim,
Uzak kaldı beraberim,
40 senelik emektarım,
Var gözedir yollarımı.

3. Yazarken damladı yaşım,
Değirmende yalnız başım,
Derdini demez sırdaşım,
Sır gözedir yollarımı.

4. Ümmani Can sana Hak'tan ihsandır,
Gel ki yüzüm gülsün diye,
Ümmani Can gelsin diye,
Yer gözedir yollarımı.

(Ramazan, 1975)

IV

1. Her kime el açsan elin boş gelir,
El atacak' el kalmamış bu zaman.
Kiminen bal yesen ağzan taş gelir,
Yiyilecek bal kalmamış bu zaman.
2. Nedenâr ki su yokuşa akıyor,
Aker akmaz dönmüş sana bakıyor,
Her kime dost desen evin yıkıyor,
Bağlanacak kul kalmamış bu zaman.
3. Ehlin yanında olayım nöker,
Ehli marifet'in meydana döker,
El oğlu o yara bu yana çeker,
Sır tutacak dil kalmamış bu zaman.
4. Aşlamış Ümmani Can bu ağacı,
Severim, dost sözü başımın âacı,
Kokusun kaybetmiş her gül ağacı,
Koklanacak gül kalmamış bu zaman. (9.2.1976)

V

1. Baldan lezzettedir şekerden tatlı,
Tatlı söyler ise dili insanın,
Budur izahatı fazla bin katlı,
Belli olmaz var ahvali insanın.
2. Gönüllere iman nuru doğarmış,
Her hususta buna na'l olarmış,
Bu dünyanın çiçekleri solarmış,
Solmaz imiş şeref gülü insanın.
3. Takib eylediğin yoldan incedir,
Nezaketli kelim dilden incedir,
Kılı kırk yarsan kıldan incedir,
Taşdığı var kemalî insanın.
4. Ümmani Can sana Hak'tan ihsandır,
Kulların vergisi kula noksandır,
Ahlâkı düz olan hak-i insandır,
İsterse olmasın pulu insanın. (20.1.1977)

DERGİMİZ 29 YAŞINA BASTI

Dergimiz, bu 337. sayımızla 29 yaşına girmiş bulunmaktadır. Ağustos 1949 da çıkmaya başlayan dergimiz, 337 sayı olarak bir ay dahi aksamadan yayımlanmıştır. 5 ay sonra 17. c'ldimiz de tamamlanacaktır.

Okuyucu ve abonelerimize teşekkür eder, bundan sonra da desteklerini esirgememelerini dileriz. TFA

Derlemeler :

MALATYA'DAN YEREL DEYİM VE SÖZCÜKLER

Derleyen : Bülent ERDEMOĞLU

Bugün herkesin çok iyi bildiği bir olgu vardır ki, bu da folklorik öğelerin gün geçtikçe kaybolmaya yüz tutuşudur. Bunu önlemek için, eli kalem tutan herkes bu öğelerin kaybolmaması için saptanması ve yaygınlaştırılmasına yardımcı olmalıdır. Ben de bu amaçtan yola çıkarak, Malatya'nın folklorik dil özelliklerini saptama kaygısı ve gün gelip konu üzerinde araştırma yapacaklara materyel olur düşüncesiyle dile getirmeye çalışıyorum.

Yerel Kelimeler :

ŞARMUTA : Başa çıkılmaz, edepsiz kadın.

CÜCÜK : Cıvıvı Yavrusu.

ENİK : Köpek Yavrusu.

MANUK : Kedi Yavrusu.

HARIK : Ark, kanal.

CAZGIR : Gürültücü, patırtıcı kadın.

TAŞKALA : Gürültü, patırtı.

lenmiş olur. Örneğin, Çankırlı Ahmet Talât'ın adı ve soyadı, kitabın başında şöyle gösterilir: (Onay) Ahmet Talât.

Besim Atalay'ın *Bektaşılık ve Edebiyatı*, iki ayrı sayfada (s. V, VI) *Bektaşılık ve Edebiyat* adı ile veriliyor. Niçin? «Niçin»i şu: Yazar, bu kitabı görmemiş. Bir kaynakta, basım yeri bildirilmemiş, bir başkasında bildirilmiş. Yazar da, bunlara bakarak, Matbaa-i Âmir'e de basılan bir başka kitap olsa gerek, demiş ve listeye bir kitap adı daha ekleyivermiş. Fazla mal göz mü çıkarır?

Hıfzı Tefvik Gönensay'la Nihat Sami Banarlı'nın ortaklaşa yazdıkları *Başlangıçtan Zamanımıza Kadar Türk Edebiyatı Tarihi*'ne, iki ayrı yerde, değişik adlarla rastlıyoruz. Birisinde adı, aslına uygun olarak yazılmış (s. V); ikincisinde kitabın adı değişmiş, *Türk Edebiyatı Tarihi* olmuş (s. IX). Bir yeni «çıkamaz» karşısındayız: Hıfzı Tefvik Gönensay'la Nihat Sami'nin ortaklaşa yazdıkları bir *Türk Edebiyatı Tarihi* gerçekten var mıdır, yoksa «emsali misillü» bir yakıştırma karşısındayız? Hemen yanıtlayalım: İkisinin imzasını taşıyan böyle bir kitap yoktur.

N. S. Banarlı'nın, bir de Bursa (?)'da basılan *Metinlerle Türk ve Batı Edebiyatı*'ni görüyoruz

KURİK : Atın yavrusu, tay.
DERHE : Kısa saplı, el orağı.
TEŞT : Leşen.
ÇİMMEK : Yüzmek.
GAZEL : Kurumuş, dökülmüş yapraklar.

Yerel Koruşmalardan Örnekler :

— BÜLDÜN AĞAM!

(Bildin Ağam)

— NE DİYEK?

(Ne diyelim, elden ne gelir)

— NEDEK?

(Ne yapalım, elden ne gelir)

Yerel bir deyiş :

Herkese hıyarı elinde, isteyen soyar ye;
isteyen sayar yer, isteyen kabuklu yer!

Yerel bir yemin :

Dişine imanına dorğu (doğru) söyle!

kaynakçada. Nihat Sami Banarlı'nın bu kitabının Bursa'da basıldığını bilip gören var mıdır acaba? Sonradan, *Türk ve Batı Edebiyatı* adı ile iki ayrı cilt olarak yayımlanan bu kitap, Bursa'da değil İstanbul'da basılmıştır. Bu kitapların, yazarın kitaplığında bulunmadığını düşünmüyoruz. Ama hanı o dikkat, o titizlik?

Bırakınız eskilerini, birkaç baskısı birden yapılan ve piyasada her zaman bulunabilen kitaplar bile yanlış tanıtılıyor. Cahit Öztelli'nin Varlık Yayınları arasında çıkan *Koroğlu ve Dadaloğlu* adlı yapıtı, kaynakçaya *Dadaloğlu* (s. VI) adıyla girmiştir, yazarı ve baskı yılı belirtilmemiştir.

Abdülbaki Gölpınarlı'nın *Kaygusuz Abdal-Hatayi-Kul Himmet'i*, kaynakçada sadece *Kul Himmet* diye gösterilmiştir (VIII). Bunlara bakınlar, Cahit Öztelli'nin *Dadaloğlu* adlı başımsız bir kitabı bulunduğu gibi, Gölpınarlı'nın da *Kul Himmet* adlı bir kitap yazdığını sanacaklardır.

Kaynakça ile ilgili bir kural daha: Kitap kün-yeleri tam verilir, adları kısaltılamaz ve değiştirilemez. Bu basit kuralı yazarın bilmesi gerekir.

(Devam var)

Niğde Folkloru :

NİĞDE'DE DÜĞÜN, BUĞDAY DÖVME VE EKMEK YAPMA

Yazan : Oğuz TURGAY

Orta Anadolu'nun şirin ve elma diyarı Niğde, ilçeleriyle birlikte güzel bir yayla, bağ ve bahçe yöresidir. Halkı, kınık boyunun yerleşiminden oluşmuştur. Beraberlerinde getirdikleri örf ve âdetleri hâlâ yaşamaktadır. Köy düğünleri bunların yaşamasında büyük rol oynamaktadır.

Ancak, il merkezi ile büyük ilçe ve kasabalarda gün geçtikçe folklor unsurları eski canlılığını koruyamaz hale gelmektedir. Niğde'nin geleneklerini en fazla koruyan ilçeleri arasında Fartek gelmektedir.

Halen köy ve kasaba düğünlerinde eğlenceler klarnet, darbuka, def, keman ve cümbüş eşliğinde yapılmaktadır. Bu çalgılar bağlama, davul ve zurnanın yerini almıştır. Mahalli türküler bu çalgılarla söylenmektedir.

Kına geceleri unutulmaya yüz tutmakla beraber düğünlerde çalgıcılar tutulmakta, bunlar düğün evinde gündüz ve gece mahallin en güzel türkülerini çalmaktadır. Oğlan evinin topluca güvey hamamına gitmesi sırasında da çalgıcılar beraber gider. Aynı topluluk orada da çalılıp çağırılmaya devam eder.

Bölgede bu çalgıları çalan sanatçılar çoktur. Nurettin Bayhan ve Ali Ercan gibi sanatçılar bunların en tanınmışlarıdır.

Niğde folkloru en canlı olarak Fartek kasabasında yaşamaktadır. Düğünlerde kız evinde toplanan gelinin emsal ve arkadaşları, çalgı eşliğinde karşılıklı «Kaşık Oyunu» oynarlar. İnce, kıvrak ve ahenkli ayak figürleri ile vücut ve kol hareketlerine başka bölgelerde rastlamak mümkün değildir. Bunların da gittikçe unutulmaya başlaması hüznümüze artırmaktadır. İlgili kuruluşların bunları tesbit ederek yaşamalarını sağlamalarında büyük faydalar olduğu muhakkaktır.

Güveyi evinde de erkekler Emmioğlu gibi mahalli oyunları oynarlar. Çalgı cümbüşün ıştırakıyla sürer. Genellikle düğüne davet edilen herkes oynatılır. Yenilir, içilir. Musiki düğünün temel eğlencesini teşkil eder.

**

Bayramlarda, bilhassa Fartek'te gelinlik kızları en güzel elbiselerini giyerek mesire yerle-

rinde dolaşırlar. Bu da ailelerine öğünç verir. Daha sonra bu genç kızların evlerine görüçülerin gittiği görülür.

**

NİĞDE'DE EKMEK YAPIMI

Eskiden Niğde'de her mahallede ve köyde buğday dövme ve kabuğundan ayırmak için cingi taştan veya mermerden oyulmuş, yerden yüksekliği 1 metre olan büyük bir taş biçimindeki soku'lar kullanılırdı. Her aileden iki kişi soku'nun içine doldurulan buğdayı, üzerine tokucla (tokmakla) karşılıklı vurarak döverlerdi. Bazıları da bu işi yapacak adamları yoksa, dışarıdan tutarlardı. Bu işi onlar yapardı. Soku, alta doğru daralır. Bu sebeple buğdayların hepsi dövülür. Bu iş bitince buğdaylar değirmene götürülüp öğütülürdü.

Bu işlevden önce bulgur tandırda kaynatılır, sonra kurutulurdu. Dama veya bir meydana kilim veya savan üzerine yayılırdı. Biri kuşların yememesi için bekçilik yapar, alt kısımda kalkanlar da güneşten faydalanıp kuruması için karıştırılırdı. Harman edilirdi.

Değirmenden eve getirilen undan «Büyük Tandır» da (yenileceği zaman su serperek yumuşatılmak üzere) yufka yapılır. Hamur bezedir»da da tandir ekmeği yapılırdı. Hamur bezeleri tandirin duvarlarına yapıştırılırdı. Tandirin alttan bir bacası vardır. Tandır yere oyulmuş bir kazan biçimindedir. Bazan tandirin iç yanlarına yapıştırılan hamurlar tandirin içine ve küle düşer. Buna «Seremet» denilir. «Gülüçük», «Hal-ka» gibi adlar verilen ekmekler de vardır.

Tandırlar iki cinstir. Büyük tandırda pekmez, salça, tarhana, yufka yapılır. Küçük tandırda ise yemek, ekmek, halka, çömlek fasulyesi ve benzerleri pişirilir.

Yufka açan kadınlar, yufka yapacak eve toplu olarak imcece halinde giderler. Geceleri sabahlara kadar dizleri üzerinde durarak ekmek (yufka) tahtalarında oklava ile yufka hamuru açarlar. Biri tandir üzerindeki büyük saca açılan yufkaları serer, oklava ile çevirir. Birkaç aylık ekmek böylece pişirilir.

Şimdi şehir ve kasabalarda açılan fırınlar bu ekmek ve yufka yapmak âdetini de unutulmaya mahkûm etmiş durumdadır.

8070

Halk Şiiri Araştırmaları :

DADALOĞLU VE ŞİİRLERİ

Yazan : Erkan KAMİL

Şimdiye kadar ünlü halk ozanımız Dadaloğlu hakkında pek çok şeyler yazıldı ve söylendi. Eserleri derlenip kitap yapıldı. Antolojilerde, yıllıklarda, gazete ve dergilerde eskileri yanında yeni bulunan eserleri de yayınlandı. Lâkin, yine de derinlemesine bir araştırma ile Dadaloğlu tam olarak tanıtılmadı. Eserleri tam olarak derlenemedi. Sazını ve silâhını yanyana taşımasını bilen, kültürlü bir halk ozanımız olmasına rağmen, Mut'ta Karacaoğlan'ın gölgesine sığdırıldı. İşin acı yanı bu konudaki otoriterlerimiz Dadaloğlu meselesi bitmiştir, zannına kapıldılar. Oysa doğru dürüst bir tarih bilgimiz yok. Mezarı belli değil. Bazı şiirlerinde, diğer ünsüz Afşar ozanlarının dörtlüklerine rastlıyoruz. Bazı şiirlerine başka halk ozanları sahip çıkıyor. Otuz yakın türkülerinden, koçaklamalarından hiç biri TRT arşivlerinde yok. Güvenilir tarihçilerin, terkipçilerin imzasını taşıyan kaynak eser yok. Bu, yalnız Dadaloğlu'nun talihsizliği değil, aşağı yukarı tümü ozanlarımızın kaderi.

Onun yaşadığı bölgelerde, Afşar Boyu'nun halen yerleşik bulunduğu yörelerde geçen yıllarda yaptığım araştırmalarda (ben de o boydım) ve tam çocukluğumdan beri kulağım odalarda, düğünlerde, şenliklerde söylenen Dadaloğlu koşma, koçaklama ve türküleriyse, onun hayatı ile ilgili hikâyelerle dolu. Yâni 15 yıla varan derlemelerimde, Dadaloğlu ile ilgili eserlerde bulamadığım, buldumsa bile değişikliklerle dolu olan, hiç neşredilmeyen şiirlerine rastladım. Her birinin çok uzun hikâyeleri mevcut. Bu yönüne değinmeden şiirlerini vereyim, dedim. Belki bir faydası ve kaynak diye sarıldığımız eserler böylece daha doyurucu olur.

**

A

Afşarlarla Tecirli ve Cerid Boyları'nın birlikte aynı yaylalara göçtükleri günlerde bir kız kaçırma yüzünden Cerid ve Tecirli kabilelerinin arası açılır. Kanlı bir kavgaya meydan vermek istemeyen Afşar Beyi Koca Topuz aracı olur. Tecirliye barış önerir. Tecirli Boyu'ndan o sırada mecliste bulunan biri, «Biz sulh kabul etmiyoruz, Ceridlerle döğüşeceğiz, eğer sen de onları tutuyorsan, al nüğünü (1), Ceridin üzerine koy», der. Bu söze kızan Koca Topuz «Ben

nüğ değil, batmanım, koyduğum yeri ağarım», diyerek Cerid tarafından kavgaya katılır. Aşağıdaki şiirde, bu kavgada Koca Topuz'un yararlılık gösteren küçük oğlu Çerkez Bey'in kahramanlığı övülür Dadaloğlu'nca :

Elbistan ovasına bir aslan geldi
Ecelin ağzına alıyor Çerkez
Aldı mızrağını da çıktı meydana
Bel ver Danacıoğlu varıyor Çerkez

Daha ilk kavgası bulman mehana (3)
Şeref koydu höyüğünden cahana (4)
Kazın derneği de dayanır mı şahana
Seçip kılavuzunu da vuruyor Çerkez

Anası torun da (5) babası Hacı (İbrahim)
Beyoğlu

Verin mızrağını eline uçları tuğlu
Babalı boynuna Murut Beyi Hall'oğlu (6-7)
İki başın hükmünü de veriyor Çerkez

Siz de yok muyudu frenk barutu
Yitirmiş Tecirliyi de arar Ceridi
Unuttun mu kavak boylu Halidi (8)
Geçmiş gün hayfını alıyor Çerkez

Der Dadal'ım der de hileye gitme
Gözünle gördüğün hakk'ınkâr etme
Baban Koca Topuz'un da hakkın unutma
Doldurup doldurup veriyor, Çerkez.

(1) Sen de kuvvetlerinle Cerid'lerden yana ol, sen nüğsün (eski küçük ağırlık ölçüsü), gücün ne olur anlamına.

(2) «Ben nüğ değil batmanım, koyduğum yeri ağarım» Afşarların meşhur deyimlerindedir. Kuvvetliyim, tuttuğum taraf başarıya götürürüm, anlamına.

(3) Mahana : Afşar ağzında B>M dönüşümü, Bahane.

(4) Cahan : A<İ değışimi, Cihan.

(5) Torun : Bir Afşar kabilesi.

(6) Babal : V>B değışimi, Vebal.

(7) Hall'oğlu : Haliloğlu'nun Afşar ağzında söylenişi, Haliloğlu Kabilesi Beyi.

(8) Uzunyayla Afşarlar Beyi Halit Bey, Osmanlı İskânında Diyarbakır'a sürgün edilmiştir. Daha evvel Halit Bey'in de Tecirliyle kavgası olmuştur.

Denizli'den Bir Efsane :

DENİZLİ ADININ DOĞUŞU EFSANESİ

Derleyen : Dr. Nevzat GÖZAYDIN

— Üstün dağ, taş, altın ateş olsun; senin yüreğin benimki gibi yansın, dumanın çıksın, suyun kaynasın, demiş.

Daha kadıncağızın bedduası bile bitmeden, ne görmüşler? Koca deniz dağ taş olmuş, bütün sular yerin dibine çekilmiş. Yerden sıcak sular kaynamağa, buharlar çıkmağa başlamış. Ortaya çıkan ovaya Denizli ovası demişler, kurulan şehre de Denizli demişler.»

(Anlatan, 63 yaşındaki B. Mehmet EMİN, ortaokul tahsilli olup bakkalık yapmaktadır. Acıpayam doğumlu olup bu efsaneyi daha büyüklerinden duymuştur. Ağustos 1975'de derlenmiştir).

B

Kalktı havalandı ey deli gönül
Varır bir menzile erişir bugün
Meydan benim deyî kabak asanlar
Çıkar koç yiğitler döğüşür bugün

Bugün meydan günü döğüş oluca
Kötülerde geri geri durucu
Koç yiğit elinde tartar kılıcı
Kılıç kalkan eller vuruşur bugün

Sıkılır tüfekler tütünler tüter
Çalınır davlumbaz mehterler öter
Kes'ir kelleler meydana yatar
Üleşler ayağa dolanır bugün

Der Dadaloğlum da eyledi hengi
Bugün kötülerin çıkar mehengi
Solur koç yiğidin gülbenk ırengi
Çıkar arap atlar yarışır bugün

C

Geddiği çıkınca yurtlar görünür
Kır atın göbeği yerde sürünür
Cıdasın çekince düşman bürünür
Silâhına güvenenler nic-oldu

Ya nic-oldu al atıma binenler
Yağlı ballı böreğimi yiyeñler
Sen ölmeye ben öyleyim diyenler
Enmi dayı yiğenlerini nic-oldu

Şu Berut dağları kırkık meşeli
Kaç gün oldu kaba belden aşalı
Nargile takımı gümüş maşalı
Sırtı boz yamçılı beyler nic-oldu

D

Ağlayı ağlayı Dadal'ım söyler
Alırsak tüfeği ses verir dağlar
Osmanlıya koman bu ahtı sağlar
Hükmünü yürüten beyler nic-oldu

Sana derim sana Anavarsa kalesi (1)
Sana konup göçen iller nic-oldu
Doğru söyle garip başın belası
Eli al doğanlı beyler nic-oldu

Çukurun köprüsü Avşarın yurdu
Nerede kaldı da aslanı kurdu
Aralıkta kalan Hacılar kürdü
Aralıkta kalan kürtler nic-oldu

Ha dayince besiyüz atlı binerdi
Anavarsa belli yurda konardı
Dāvayı halleder geri dönerdi
Altı arap atlı beyler nic-oldu

Der Dadal'ım yoktur bunun hilası
Hiç gitmiyor aşiretin belası
Ayas, Payas, Mis'is, Tumlu kalesi (2)
Dört kaleye hükmedenler nic-oldu

E

Bu şiirin başlangıcı bazı eserlerde varsa da, aşağıdaki dörtlükler yoktur.

Afşar dediğin de bir büyük oba
Oturmuş beyler de etmiyor tövbe

(1) Anavarsa Kalesi: Kozan ilçesine bağlı tarihi bir yer, yeni adı Dilekkaya.

(2) Güneyde, Adana'ya bağlı yer adları.

Al çuha yerine boz beden haba
Glyihsin salınsın eli Afşarın
Der Dadal'im pınarları akıyor
Mor menekşe dize çıkmış kokmuyor
Afşar iskân olmuş gelip çıkmıyor
Yönü gurbet ele döndü Afşarın
Aşağıdaki dörtlük Afşar ozanı İlbeylioğlu'nun bir şiiriyle benzerlik gösterir.
«İlbeyioğlum da pınarları akıyor
Mor menekşe dize çıkmış kokmuyor
Ben geçiyom elin kızı bakmıyor
Ben gidiyom allı sunam gal gayri»

F
Benden selâm söylen Reyhanlı'da Arab'a
Hesap etsin yaz ayına ne kaldı
Nevruz biter sümbül biter gül biter
Top top edip dermemize ne kaldı
Seçin ağalar da kötüyü seçin
Yiğidin alınına kâhmeler biçin
Yavuz at besleyen el malı için
Bölük bölük bölmemize ne kaldı
Ulam, ulam olmuş galan yazılar (3)
Ceren avlar göğboncuklu tazılar (4)
Altı arap atlı şahbaz gaziler
Cıda vurup binmemize ne kaldı (5)
Babına da Dadaloğlum babma
Koç yiğitler sığmaz oldu kabına
Kamalağın karardığın dibine (6)
Silâh çatıp yatmamıza ne kaldı

G
Esti poyraz yeli bulandı hava
Zatından gamlısın sen Çukurova
Atına bin gel de hey Bekir Ağa (7)
Aşiretin döğüş etti duydu mu
Parladı kılıçlar çok indi başa
Kartal, kuzgun döner kanlı üleşe
İki boy beyinen bir miktar paşa
Döğüşe döğüşe öldü duydu mu
Acep hayfın alır m'ola sağları
Mızrağı deldi geçti dağları
Boynu uzun İreçpli beyleri
Çark uğruna döğüş etti duydu mu
Der Dadal'im söyler sözün merdini
Yavru şahin ıssız koymaz yurdunu

- (3) Galan: Gayri, bundan böyle, artık.
(4) Göğ: Gök rengi.
(5) Cıda: Kargı
(6) Kamalak: Bir ağaç türü.
(7) Recepli Afşarları beyi, Rakkaya sürgün edilmiştir. O sürgünde iken güneyde aşiretleriyle kalan kardeşleri bir döğüşte ölürlük. Bekir Ağa'nın sürgün dönüşünde, Dadaloğlu ölüm haberini bu şiiriyle Bekir Ağa'ya bildirmek ister.
(8) Yarsufat: Ceyhanın eski adı.

Biz de verdik beş kardeşin dördünü
Bu işimiz böyle oldu duydu mu

H
Elem geldi evde yoktur gaziler
Akar çeşmim yaşı çağlar ne deyim
Sağ selâmet geçtiğim Binboğa
Sual eyler sağlar benden ne deyim
Deh bre, deh bre, deh nazlı atım
Yarsufat'ta kaldı atım pusatım (8)
Gelinler dul kaldı çocuklar yetim
Ağlaşır çocuklar ona ne deyim

Elde gezer koç yiğidin cıdası
Kara geldi bin ikiyüz üç senesi
Kara Kenanımın Elif anası
Çıkar yollarımı bağlar ne deyim
Gelin arkadaşlar yanına gelin
Beni sağ komayın bir kılıç çalın
Sekizyüz çadırdı sekizyüz gelin
Al çıkarır kara bağlar ne deyim

Der Dadal'im göremedim düşleri
Dikemedim şehidime taşları
Yarsufat'ta olup biten işleri
Sual eyler beyler benden ne deyim
i
Misin köprüsü mehengi aştı
Karalar ho... dedi barrya düştü
Sırkıntı, Melemenci hep yalın kaçtı
Hani ya laf atan Kabak Hasan, Kodaz Ali'niz

Afşarın uygunu tutmuyor atta
Tecilri de kaçtı gitti fergatta
Cericidin hopurunu çıkarır Yarsufatta
Boz kartala pay oluyor ölünüz

Bozdoğan kavgaya girmeden kaçtı
Reyhanlı Beyi de Haleb'e düştü
Kozanoğlu duydu buna çok şişti
Hani ya heç beri gelmez biriniz

Der Dadal'im hani beyler kalanı
Mıstık Paşam ne tez tutun beleni
Çapanoğlu gene yaptın planı
Hani sizin çakmak çakan eliniz.

(7) Recepli Afşarları beyi, Rakkaya sürgün edilmiştir. O sürgünde iken güneyde aşiretleriyle kalan kardeşleri bir döğüşte ölürlük. Bekir Ağa'nın sürgün dönüşünde, Dadaloğlu ölüm haberini bu şiiriyle Bekir Ağa'ya bildirmek ister.
(8) Yarsufat: Ceyhanın eski adı.

Halk Eğlenceleri :

GEDİZ BİLMECELERİ

- II -

Derleyen : Mehmet BAHÇECİ

- 70 — Deniz kenarında kumaş kestim,
Kırpıntısını bulamadım (Güneş).
71 — Aldır onun tepesi,
Yeşildir hem cübbesi,
İçinde dizilidir
Kara kara küpesi (Karpuz).
72 — Ey havayı yuvayı,
Yüksek yapar yuvayı,
Çekmeciler çekemez,
Dökmeciler dökemez (Örümcek ağı).
73 — Bilmece çıktı kavağa,
Bunu bilen olur ağa (Gölge).
74 — Çıt diye çaktı çakmak,
Bunu bilmiyen ahmak (Elektirik).
74 — İstanbul'da bir tane,
İzmir'de iki tane,
Sivrihisar'da pek çok,
Dünyada hiç yok (I harfi).
76 — Mantosu yeşil,
Entarisi kırmızı,
Düğmeleri siyah (Karpuz).
77 — Baktım maymun suratlı,
Açtım süttene de tatlı (Hindistan cevizi).
78 — Karşıdan baktım al,
Yedim baktım bal (Kiraz).
79 — Het dedim, met dedim,
Ocak başına yat, dedim (Kedi).
80 — Kapı arkasına yağ döktüm
Süpürdüm süpürdüm çıkmıyor. (Güneş)
81 — Ben giderim o da gider
Ben dururum o halâ gider. (Dere)
82 — Çaydan geçtim şırıpsını duymadım
At üstünde kumaş kestim kırpıntısını
bulamadım. (Rüya)
83 — Deveden büyük (İncir ağacı)
Pireden küçük (İncir çekirdeği)
84 — Harıl harıl suyu gelir
Şakır şakır taşı döner (Değirmen)
85 — Küçücük fener
Dünyayı gezer (Göz)
86 — Yer altında çömlek kaynar. (Kaplumbağa)
87 — Bir dam eşeğim var
Geleni çiğner, gideni çiğner. (Disler)
88 — Bir gelinim var, evden eve gezer. (Faře)
89 — Dağdan gelir tatarına
Ben onu tutarına
Ayakları lisa lisa
Kendi ise tonbalisa. (Tavşan)
90 — Bir borum var:
Gelen geçer, giden geçer. (Yemek borusu)
91 — Bir köpeğim var:
Geleni ısırır, gideni ısırır. (Diken)
92 — Dışı dolu, içi yok;
Dayak yer suçu yok. (Top)
93 — Atmaca hayvan gibi
Acısı soğan gibi. (Arı)
94 — Dağdan gelir takır takır
Ayakları gümüş bakır. (Araba)
95 — El kadar bezdirme
Her yeri gezdirmeye. (Tabut)
96 — Bir köpeğim var her evi bekler. (Kilit)
97 — Al para
Altın para
Suyu kırmızı
Kendi kara. (Karadut)
98 — Gece iner,
Gündüz biter. (Yatak)
99 — Silindir deliğinden akar
Tepsinin üstüne düşer
Tepsinin üstünde ince ince pişer. (Kadayıf)
100 — Bir atım var haşarı
Kuyruğu damdan dışarı
Yemi elden
Suyu gölden (Değirmen)
101 — Meyvalarda gölsüz olan (İncir)
Hayvanlarda dilsiz olan (Balık)
Kur'anda mimsiz olan. (Innaatteyna)
102 — İçi dolu tonbul
Ben söyleyem sen bil. (Zenbil)
103 — Alaca bulaca,
Çıku koydum yamaca. (Peçete)
104 — Uzun uzun uzarlar
Kuyruğundan büberler. (Taze fasulye)
105 — Tarlada mantar
Kabarır kalkar
Ustası gelince
Briyigini kırkar. (Buğday)
106 — Karşıdan baktım taş
Yanına vardım dört ayaklı bir baş. (Kaplumbağa)
107 — Alçacak boyulu
Kadife donlu. (Patlıcan)

- 108 — Tarlada biter
Makına bükür
Sabah sabah
Elini öper. (Havlu)
- 109 — Değirmen önünde gök kamış
Boynuzları bitmemiş
Göğe direk yetmemiş. (Dev'e)
- 110 — Top nedir, topaç nedir?
Gülbaharda gümüş nedir?
Ne yeredir ne göktedir
Karşısına gelince cümle âlem içindedir. (Ayna)
- 111 — Akıldane şehrinin bir tanesi
Oğlunun karnında yatıyor annesi. (İpek böceği)
- 112 — Tarlada kadı var
Kısa kısa budu var
Şimdi gelir görürsün
Güle güle ölürsün. (Kaplumbağa)
- 113 — Kayaya kalbur astım (Kulak)
İçine helva bastım. (Kulak kiri)
- 114 — Karınca gibi yürür
Ev gibi büyür. (Örümcek)
- 115 — Kayaya kalbur astım
İçine mercan bastım. (Na)
- 116 — Bağlarım yürür
Çözerim durur. (Ayakkabı)
- 117 — Gece gündüz gölge yapar. (Ayna)
- 118 — Ak çavuş
Duvara yapış. (Sümük)
- 119 — Ucu kalın, dibi ince
Mubarek deliğe girince
Bedenin şifa bulur
Afiyetle yiyince (Kaşık)
- 120 — Küçük adamcıklar
Başında şapkacıklar. (Karincalar)
- 121 — Altı manda, üstü keçi
Yol buldu çayıra girdi. (Ayakkabı)
- 122 — Balaban bakışlı
Keklik sekişli,
Narin, turuncu,
Mısır pirinçli,
Kızların genci,
Güllük gülistanlık içinde
Kokurus hanım. (Kaplumbağa)
- 123 — Bir direkli,
Kırk yelekli. (Mantar)
- 124 — Evi sırtında,
Ayağı karnında,
İzi yaldız,
Gözü boynuz. (Salyangoz)
- 125 — Ucu düdüğü gibi
Dibi kütük gibi. (Minare)
- 126 — Lâkır lâkır lâm elif
İki çomak bir elif. (Leylek)
- 127 — Beyazla başladım,
Yeşille işledim,
Kırmızıyla bitirdim. (Vişne)
- 128 — Kikilti eve hırsız girer. (Güneş)
- 129 — Arabadan atladı,
Pantolonu patladı. (Karpuz)
- 130 — Anan duymadan girer. (Kına)
- 131 — Geceleri dayanır
Gündüzleri sallanır. (Kapı mandalı)
- 132 — Karanlık dereden al gelin çıkar. (Kan)
- 133 — Küçük çömlükten et kaynar. (Fındık)
- 134 — Derede tinton
Tepede tinton
İliksiz tinton
Kemiksiz tinton. (Kelebek)
- 135 — Ak kuş ağzını açmış
Boğazına kemik kaçmış. (El değirmeni)
- 136 — Attığım taş değil
Vurduğum kuş değil (Sabun ve balık)
- 137 — Çarşısı var, pazarı yok
Güzeli var, insanı yok. (Kabristan)
- 138 — Annem tuttu
Babam soktu. (Palto)
- 139 — Güzel güzel sarkar
Düşerim diye korkar. (Ayva)
- 140 — Kıvrımlı kaşık
Duvara yapışık. (Kulak)
- 141 — Ak tarlam var siyah tohum ekerim. (Mektup)
- 142 — İnsandan büyüük
Horozdan küçük (Şapka)
- 143 — Şekere benzer tadı yok,
Gökte uçar kanadı yok. (Kar)
- 144 — Suda balık,
Kuyruğu yanık. (Fıtıl)
- 145 — Üçyüz altmışbeş leyleğim var
Elli iki yuvası var
Oniki yumurtası var
Yedi civcivi var
İsimleri duvarda yazılı. (Takvim)
- 146 — El kadar yüzü var
Kırk elli gözü var
Eğildikçe yağmur yağar. (Süzgeç)
- 147 — Kırmızı renklidir
Bir direk üstündedir
Kırların gelinidir
Bilin bakayım nedir. (Gelincik)

Bir Yusufeli Masalı :

8075
HASIR ÖREN PADİŞAH

Derleyen : Mehmet GÖKALP

Var varanın, sür sürenin, destursuz başa girenin, hali yaman olurmuş... Evirdim çevirdim, dağda yedi çam devirdim. Biri başıma düşecek ti kaçtım, deve çarşıya pazara çıkmış, şaştım... Derken efendim bir ülkeye vardım. O ülkede bir padişah vardı ki adaleti dillere destandı.

Padişahın yaşı yirmi beşine varınca vezir-

148 — El kadar yonga dağdan domuz indirir. (Tarak)

149 — Bizim evde halı var
Halının alemi var
Bizim eve gelmeyin
Hazreti Ali var. (Kur'an)

150 — Dört tatar
Bir kuyuya taş atar. (Inek memesi)

151 — Elle beni,
Belle beni,
İskelede bekle beni,
Ben bir dudukuşuyum
Şekerle besle beni. (Bal)

152 — Takır takır takırba (Beşik)
İçindedir akraba (Çocuk)
Ağzındadır azığı (Meme)
Üstündedir kazığı (Şişe)

153 — Yemeğe katık,
Kıça kapak. (Koyun Kuyruk)

154 — Marmaracık
Yol daracık
Dört öküzçük
Bir danacık. (Parmaklar)

155 — Uzun yengem uzanır
Yattığı yerden kazanır. (Su)

156 — Bizim evde kadı var
Şangal mangal adı var
Şimdi gelir görürsün
Güle güle ölürsün. (Mangal)

157 — Bir kuşum var al rengi
Çardaklarda kurar çengi
Ben o kuşun yoluna
Deli oldum efendi. (Pire)

158 — Sende de var
Bende de var
Şu küçük
Çöpte de var. (İsim)

159 — İkişi birbirine benzer. (Ölüm, uyku)

160 — İkişi birbirinden dilber. (Ay, güneş)

161 — İkişi birbirine bakar. (Yer, gök)
(Devamı var)

leri kendisine güzel bir eş bulmak için kıyafet değiştirip, her biri bir yana dağıldılar. Abdüsselâm adındaki vezir Acem Ülkesinde bir hasircının kızını görüp onu beğendi. Kızın çok güzel bir bedeni, ipek gibi uzun saçları, ay gibi yüzü, kudretten sürmeli gözleri vardı. Dil tatlı, kendi sohbetli idi. Hemen saraya dönüp padişahın huzuruna vardı:

«— Padişahım sağ olsunlar, Acem ülkesinde bir güzel gördüm ki, eşi-menendi dünyaya gelmemiş. Eli meharetli, hasır örer, kendi güzel, dili tatlı. Bu kıızı babasından size istedim...» dedi. Padişah oturduğu yerden heyecanla doğrulup sordu:

«— Bari razı oldular mı Abdüsselâm Efendi?»

Vezir, içinden bir «Vah...» çekip:

«— Ne yazık ki şart koşular, razı olmadılar», dedi. Padişah yine sordu:

«— Peki ne kadar altın istediler de razı edemedin?»

Vezir Abdüsselâm:

«— Padişahım, onlar altın değil, eş olacak adamın bir iş sahibi olmasını arzu ediyorlar. Ben her ne kadar padişahınız zengindir, serveti üç kır'ayı tutmuştur, dedimse de cadı anası: «Güvenme varlığa, bir gün düşersin darlığa... Elde hüner yoksa, altın şamdanın değeri ne?» dedi, durdu.

Padişah yerine oturup derin derin düşündükten sonra vezire:

«— O kadın doğru söyler. İnsan bu serveti bir gün kaybedebilir, elde bir şey kalmayınca zenaat sahibi insan o zenanatı yapar. Onun için bana bir meslek öğretecek adam bulun...» diye emir verdi.

Bu sefer düşünme sırası vezire gelmişti. Padişaha:

«— Size iyi bir kuyumcu göndersem, bilezik ve yüzük yapmasını öğrenersiz, olmaz mı?» diye sordu. Padişah:

«— Kuyumculuk ince iştir, ola ki altınları zay ederim. Daha kolay bir iş olsun», dedi. Vezir Abdüsselâm:

«— Öyleyse marangozluk öğrenin», dedi. Padişah bu işi de beğenmedi. Vezir:

«— Padişahım terzilik öğrenin, elbise dikersiniz», dedi.

Padişah terziliğin de uzun bir kalfalık dev-

resî istediğini söyledi. Vezir, ayakkabıcı olma sımsı istedi, ona da razı olmayınca:

«Bari hasır örmesini öğrenin. Zaten kızın babası da hasır örüyor. Herkes kendi mesleğini sever. Hem de kolay bir iş», deyince, Padişah bunu kabul etti ve başladı usta bir hasırcıdan ders almağa.

Bir hafta, iki hafta denken bir ayda hasır örmesini öğrendi. Güzel bir hasıra kızın adı «Gülfidan»'ı kendi adının yanına yazıp, hasırını düdü. Vezir Abdüsselâm'a verdi:

«Al bu hasır, Acem ülkesindeki o kızın babasına götür, de ki, «Padişahımıza kızını istiyorum». Bakalım ne diyecek?» dedi.

Vezir kırk atlıyı koşup atlarına bindirdi, Padişahın ördüğü hasırını da atının terkesine bağlayıp, Acem ülkesine revan oldu. Az gittiler uz gittiler, dere tepe düz gittiler, günün birinde Hasırcı Güzelî'nin ülkesine vardılar. Hasırcı Kız'ın babası bir ay önce gelen veziri kırk atlı ve de pusatlı olarak görünce, kızını kaçıracaklar diye rüzgâra tutulmuş yaprak gibi titremeğe başladı. Bir taraftan da kapının önünden içeri seslendi:

«Kız Gülfidan, bir hasırını dürüp içine saklan, ola ki kırk haramiler evimizi basıp seni çıkarasınlar».

Gülfidan hemen bir hasırını dürüp içine girdi, ölü gibi sindi kaldı. Vezir Abdüsselâm atından inip, hasırcının evinin önüne geldi. Selâm verip içeri girmek için destur (izin) istedi. Hasırcı buyur etti, ama gözünü de atlılardan ayırmadı.

Vezir içeri girerken atının terkesindeki hasırını da aldı. Odaya girince yanındaki seyisine: «Şu hasırını yay da Padişahımızın meharetiğini görünler», deyince hasırcı gülmeğe başladı. Hasırını yaydılar. Bir de altını çevirip baktılar ki, hem Padişahın, hem de «Gülfidan»'ın adı yanyana razılı! Kız da yandaki odada konuşulanları duymuş, hasırdan çıkarak kahve pişirmeğe başladı. Vezir, gelen kahveyi Gülfidan'ın elinden alıp içtikten sonra, hasırcıya döndü:

«Padişahımız sizin gibi iyi bir hasırcı oldu. Şimdi Allahın emri, Peygamberin kavli ile Gülfidan kızınızı Padişahımıza istiyorum», dedi. Kızın anası da babası da:

«Elinde iş olanın ikarında aş olur, verlik kızımızı...» dediler.

Dikensiz gül olmaz ya, herkesin bir kusuru olur. Vezir de cimri imiş, ama yanında bir yü-

zük getirmiş, bir de bilezik. Söz kesildikten sonra nişan yüzüğünü takmışlar. Sonra hazırlıklar ilerlemiş, düğün, nikâh derken Padişah evlenmiş. Yedi ülkeden yetmiş hediye gelmiş.

Aradan birkaç ay geçtikten sonra Padişah tebdilli kıyafet ülkeyi dolaşmağa karar vermiş. Yanına sadece seyisini alıp yola çıkmış. O il senin, bu il benim diye gezerken Erzurum'da bir Yahudinin aşhanesine yemek yemeğe girmiş. Seyisiyle yemeğini yedikten sonra aşhaneciye borcunu ödeyip çıkarırken birden altındaki tahtalar çökmüştür.

Padişah ile seyisi aşhanenin bodrum katına düşmüşler. Bir süre sonra aşhanenin sahibi yahudi sınıtarak, elinde kocaman bir bıçak olduğu halde karşılıklarına dikilmiş:

«Şimdi sizi kesip etinizden kavurma yapacağım.» demiş.

Padişah da, seyisi de şaşınmışlar:

«Biz sana kavurmanın parasını verelim, bizi serbest bırak», demişlerse de Yahudi yine dinlememiş. Bunun üzerine seyisi:

«Bu benim efendim birinci sınıf bir hasırcıdır. Sen cil getir, o hasır yapısın, dünya kadar para kazanırsın», demiş. Yahudi bu işe razı olmuş. Pazarlardan aldığı cilleri getirmiş, Padişah ile seyisi de mahzende hasır yapmağa başlamışlar.

Padişah düşünmüş ki saraydan beni ararlar. İyi mi hasırın altına «Padişah Yahudinin aşhanesinde», diye yazayım... Başlamış her hasıra «Padişah Yahudinin aşhanesinde» diye yazmağa. Bu hasırlardaki yazıyı okuyan bir hoca hemen saraya koşup demiş ki: Padişahın bulunduğu yeri buldum. Hasır göstermiş ve bütün aşhaneleri aramışlar, sonunda padişahı bulmuşlar. Yahudiyi de alıp zindana atmışlar.

Padişah, saç-sakal uzamış bir halde saraya gelip de Gülfidan'ın yanına girince, karısı:

«Geçmiş olsun. Ne demişti annem: «Güvenme varlığa, bir gün düşersin darlığa». İşte hasırcılık sayesinde canını kurtardın. Şimdi otur da anneme, babama dua et, demiş. Padişah bu söze hak vermiş. Onlar emiş muradına, biz çikalım kerevetine (*).

(* Bu masal Yusufeli'nin Kölik köyünden 1337 doğumlu annem Peruze Gökalp'ten, 1975 yılı Temmuz ayında, Sarıkamış'ta derledim.

KUMDAN KAFTAN, KÖPÜKTEN FİSTAN

Yazan : Dr. Edip KIZILDAĞLI

— Sana bir kaz göndersem yolmasını bilir misin?

— Ustasıyım efendim.

Ve saraya dönerler. Şehzade Lalasına sorar:

— Bu konuşmalardan ne anladın?

— Aman efendim bana kırk gün izin verin, ancak bunların cevabını öğrenirim.

— Olur. Sana istediğin izni verdim.

Lala ertesi gün hemen değirmencinin yanına gider. Sorar:

— Dün gelen Şehzade idi, onunla ne konuştunuz?

— Hiç bir kötü şey konuşmadık.

— Aman söyle.

— Söylemem.

Lala kızın yanına koşar. Şehzade ile ne konuştuğunu sorar. Kız da her cümle için bir kese altın alır ve söyler:

— Değirmenci bütün yıl çalışıp ancak boğazını doyuruyor, iki kızını gelin etmiş, birini nişanlamış. Benimse babam sarraf, annem ebe. Ben de kuru fasulya pişiriyorum. İsteklerim olmayacak şeyler.

— Ya kaz yolmak ne demek?

— O da sensin be adam. Her cümleyi bir kese altınla sana sattım.

Bir kaç gün sonra kumdan kaftan, köpükten fistanlar hazırlanır. Akıllı kız da saraya gelin gider. Onlar erer muradına, biz çikalım kerevetine.

Anlatacağım hikâye, Antakya dolaylarındaki Türkmen Aşiretlerinin, zekâ, anlayış ve sembolik uyarılara verdikleri ehemmiyeti gösterir. Az söyler, öz söyler. «Altından arıdım. Gümüşten durdum. Sarardım saman oldum. Kül oldum savruldu», diye hikâyeye başlayan Güllü, Nine ne demek ister bilir misiniz?

Zengindim, fakir oldum, gençtim ihtiyarladım. Güzeldim çirkin oldum. Kül gibi savruldu, bir şeyim kalmadı.

Günlere bir gün halk bilmecesine meraklı bir Şehzade ile Lalası tebdilli kıyafet yola çıkarlar. Gide gide bir değirmencinin yanına varırlar. Şehzade sorar:

— Nasılsın? Halin vaktin yerinde mi?

— Altıyı altına çarptım, otuz ikiden bir şey artmadı.

— Evinin damı yandı mı?

— İki defa yandı, bir defa tutuştu.

Yollarına devam edip bir köye gelirler. Bir evin kapısını çalarlar.

Güzel bir kız buyur eder. Şehzade sorar:

— Baban evde mi?

— Sarıyı beyaz etmeğe gitti.

— Annen evde mi?

— Biri iki etmeğe gitti.

— Pişirdiğin ne?

— Başı aşağı, kıcı yukarı efendim.

— Dile bizden ne dilerseñ?

— Kumdan kaftan, köpükten fistan, kereden kebab, buzdan şif.

Yıllık aboneli : 60,

altı aylık aboneli : 30

liradır.

Yurt dışı senelik abone :

\$ 8, £ 4, DM. 18

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar istenince geri gönderilir

Dizgi ve baskı :

YÖRÜK MATBAASI
İstanbul

TÜRK HALK BİLGİSİ (FOLKLOR) DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul, Tel. : 22 49 74

X. OHRİD ULUSLARARASI BALKAN FESTİVALİ

Yazan : İhsan HİNÇER

Yugoslavya'da Makedonya Cumhuriyeti'nin bir göl, dinlenme şehri olan Ohrid'te yapılan Uluslararası X. Balkan Halk Oyunları ve Musiki Festivali olağanüstü şenliklerle kutlandı.

Halkın bir bölümü müslüman olan Ohrid canlı günler geçirdi. Festival 3 Temmuzdan 8 Temmuz kadar sürdü. Festivale Türkiye ile birlikte sekiz memleket katıldı. Yugoslavya'nın altı cumhuriyeti ile iki bölge topluluğu iştirak etti.

Festival'in son iki gününde Ohrid'de ayrıca Üsküp (Skopje) Folklor Enstitüsü'nün düzenlediği V. Balkan Folklor Sempozyumu yapıldı.

Festivale Türkiye'den İstanbul «Kadıköy Turizm ve Folklor Derneği»ni temsilen Erzincan, Van, Bitlis ve Gaziantep ekiplerinden oluşan topluluk katıldı.

Festival Komitesi de bu arada birkaç toplantı yaparak 1978 yılı Festival programını hazırladı. Gelecek yıl XI. Festival'e çeşitli Balkan uluslarının özellikle Halk Çalgılarına ve Musikisine yer vermeleri, ulusal ve yerel çalgılarını

ve türkülerini tanıtmaları üzerinde duruldu.

Festival'de açılış günü olan 3 Temmuzda yapılan törenlerden sonra, gece, Sırbistan'ın Kuçevö, Svetozarevo, Titova Uzice, Boljevac ve Bosna Hersek'in Zvornik ile Avurturya'nın Salcamergut toplulukları.

4 Temmuz günü gecesi Slovenya'nın Gorenjska, Bela Kraina, Haloza, Vinica ile Türkiye toplulukları,

5 Temmuzda SR Croatia Dubrava, Kosovo'nun Gnjilane ve İtalya'nın Sardunya ekipleri.

6 Temmuzda Monte Negro, Macaristan'ın, Budapeşte Üniversitesi, Arnavutluğun Gjirokastro ekipleri,

7 Temmuzda Voyvodina'nın Banat, Bulgaristan'ın Plcdiv, Alzir'in ulusal Alzir toplulukları,

8 Temmuzda da Romanya'nın Brashow, Makedonya'nın Strimica, Berovo, Vinica ve Koçani toplulukları Halk Oyunlarını ve Musikilerini sergilediler.

Böylece X. Uluslararası Ohrid Balkan Festi-

V. ULUSLARARASI BALKAN FOLKLOR SEMPOZYOMU

(Üsküp 7-8.VII.197)

Yugoslavya'nın Makedonya Cumhuriyeti başkenti Üsküp (Skopje) Folklor Enstitüsü'nün iki yılda bir olmak üzere düzenlediği sempozyumun V.si bu yıl Ohrid'de yapıldı.

Bu yıl Türkiye'den 8 bildiri sahibi ve bilim adamı Kongre'ye katılmak üzere başvurmuştur. Ayrıca dengimizin sahibi ve genel yayın müdürü İhsan Hınçer de katılmak istemiş ise de, gözünden ameliyat olması sebebiyle zamanında hazırlanmak fırsatını bulamamıştır.

Sempozyuma Türkiye, İngiltere, Fransa, İsrail, İran, Sovyetler Birliği, Bulgaristan, Macaristan, Polonya, Romanya, Lüksemburg, Çekoslovakya ile Yugoslavya'nın Makedonya, Bosna-Hersek, Sırbistan, Karadağ, Hırvatistan, Slovenya, Kosovo ve Voyvodina bölgelerinden bilim adamları katıldılar.

Sempozyumun konusu: 1) Balkan ülkeleri türküsü, oyun ve yaz eğlenceleri; 2) Balkan ülkelerinde mizah (gülmece); 3) Balkan Folklorunda Bizans musikisinin etkisi olarak plânlanmıştır.

Türk bilim adamı ve sanatçıların adları ve bildiri konuları şunlardır:

1 — Prof. Ahmet Edip Uysal (Ankara Üniversitesi): «Akdeniz ve Toros Dağları Bölgesinden derlenen mizahî fıkralar».

2 — Nail Tan (Ankara Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanı): «Türk Folk-

lorunda destan biçiminde mizah şiirleri».

3 — Dr. Muhan Bali (Erzurum Üniversitesi Halk Edebiyatı Doçenti): «Halk Şiirlerinde mizah».

4 — Dr. Mehmet Ali Arslan (Atatürk Üniversitesi): «Kars Bölgesinden derlenmiş Terekeme Fıkraları».

5 — Kâmil Toygar (Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkan Yardımcısı): «Türkiye'de öğrencilerin öğretmenlerine taktiği adlar».

6 — İrfan Ünver Nasrattınoğlu (Sanat yazarı): «Türk Folklor Edebiyatında satirik türküler».

7 — Necip P. Alpan (Eğitimci, yazar): «Nasreddin Hoca'nın evrensel kişiliği».

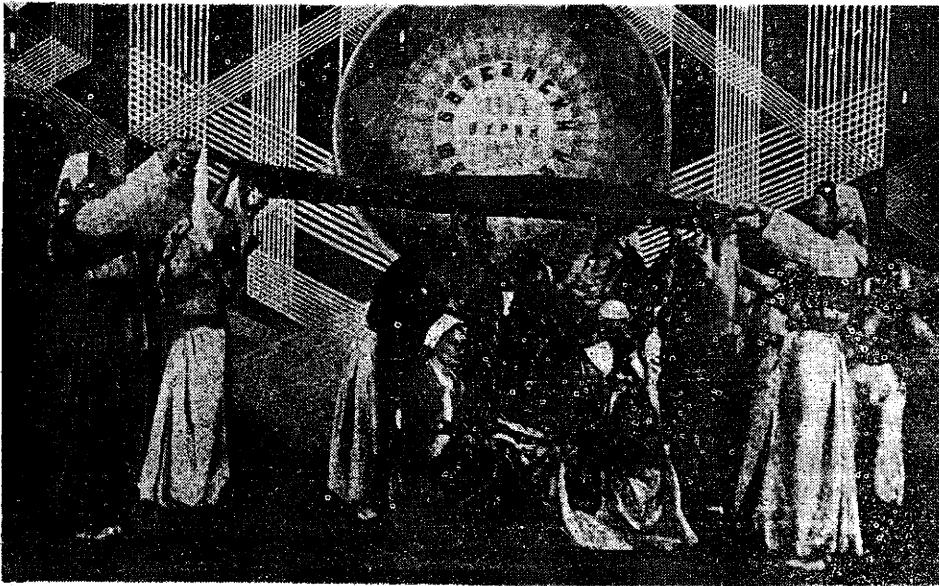
8 — Dr. Nevzat Gözaydın (Ankara Üniversitesi): «Türkiye'de mantıfâr geleceği».

Ancak, Uysal, Arslan ve Gözaydın, aynı tarihlerde başka yerlerde çalışmalarını yaptığı için sempozyuma katılamamıştır. Diğer sanatçı ve bilim adamlarımızın bildirileri ilgi ile karşılanmıştır.

Sempozyuma dünyanın çeşitli yerlerinden 11 bilim adamı ve sanatçı katılacağını bildirdiği halde ancak 54 tanesi katılabılmıştır.

Sempozyumu düzenleyen Üsküp Folklor Enstitüsü ilgilileri ile Başkanı Dr. Ris-tovski'yi kutlarız.

T.F.A.

Bosna-Hersek Cumhuriyeti'nin Zvornik şehri Joviç Vojin Dom Kulture Halk Oyunları Topluluğu kız ve erkek, yaşlı ve genç köylülerden oluşmuştu. Oyunlarını sunarken Türk-Müslüman düğün geleneklerini canlandırdılar. Fotoğrafta geline duvak altında kına yakılırken görülüyor.

tivali başarılı bir şekilde sona erdi.

Türk Halk Oyunları Topluluğu, oyunlarını yine bir düğün geleneği çerçevesi içinde mizanzenli olarak Ohrid Festivali düzenine ve şartlarına dayalı olarak oynadı. Bütün Ohrid'lilerin ve seyircilerin sürekli alkışlarıyla karşılandı. Komite Başkanı Nikola Niča, Yardımcısı Prof. Tome Sazdov ve Genel Sekreter Milorad Duşaniç, Ohrid Müzesi Müdürü Abdülhak Salih'le Festivale katılan ileri gelenler ve diğer ülkelerin komite üyeleri topluluğumuz Başkanı Mustafa Yalçın'ı ve Tertip Komitesi Türkiye Üyesi olarak beni, tekrar tekrar tebrik ettiler.

Üsküp, Priştine ve Gostivar Televizyon ve Radyoları oyunlarımızı bantta aldılar. Ayrıca ertesi gün de aynı radyo ve televizyonlar için bizimle ayrı ayrı röportajlar yaptılar. Bunları bir gün sonra yayınladılar.

Türk Halk Oyunları Grubu'nun Kafile Başkanlığını Mustafa Yalçın, Oyun Grubu Başkanlığını Mustafa Kavasoğlu ve Topluluğun Genel Direktörlüğünü de Baki Nedim Baltacı yaptılar. Grubun çalgıcıları ise Zurna sanatçısı Işık Gök-su, Davulcusu Ali Şahin'di.

Bitlis Ekibi'nde Yusuf Kavasoğlu, Ali Kemal

Yılmaz, Cengiz Kaya, Mehmet Çarkçı, Engin Yüksel, Gürsel Yılmaz, Mustafa Mehmet Tunaoğlu;

Gaziantep Ekibi'nde, Mustafa Kvasoğlu, Aygül Ravent, Murat Boyoğlu, Gülsevin Dölen, Kâzım Yıldız, Beyhan Ölmez, Nilgün Ravent, Benkman Tezcan;

Van Ekibi'nde: Ayşe Birtor, Safiye Tezyörü, Saadet Fidan, Güler Yalçın, Sevinç Ateş, Fatma Hülya İnci, Nuray Karabiber;

Erzincan Ekibi'nde: Mehmet Çarkçı, Murat Demirci, Gülsün Akdoğan, Zeki Karadağ, Münevver Yaş, Adnan Baydilli, Ömür Arıkan oynadılar.

Damat: Faik Akgül, **Gelin**: Mevlüde Akgül, **Kayın Baba**: Zeki Özcan, **Kayın Ana**: Neclâ Korma, **Dadama'nın arkadaşları**: Nurettin Boyoğlu ve Selâmi Sarıtaş idi.

Ohrid Festival Komitesi üyeleri kadar şehir halkı da grubumuza büyük ilgi gösterdiler. Top-

luluğumuz da Türk Halk Oyunlarımızı, örf ve geleneklerimizi başarı ile temsil ettiler. Kendilerini büyük küçük herkese sevdirdiler. Gittiğimiz her yerde geniş bir sevgi ile karşılandık. Aynı sevgi ile uğurlandık.

Ohrid'e 3 Temmuzda ulaşan Topluluğumuz, program gereğince, Festival 8 Temmuzda kadar devam ettiği halde, 6 Temmuz sabahı Ohrid'ten ayrıldı. Çünkü bizim otelimize 6, 7 ve 8 Temmuzda gösterisi olan diğer memleket grupları yerleşecekti. Ohrid Festivali'ne katılan Topluluklar, Ohrid'te programları olduğu gündün bir gün evel misafir edilmekte, bir veya iki gün sonra da uğurlanmaktadır. Giden grubun yerini yeni gelen topluluklar almaktadır.

Ohrid'i otobüsle terk ederken Üsküp yolunda, Ohrid'te 7-8 Temmuz günlerinde toplanacak olan Sempozyuma katılmak üzere gelen bilim adamlarımızla karşılaştık.

Bosna-Hersek Cumhuriyeti'nin Zvornik şehri Boşnak Halk Oyunları Topluluğu'nun, Türk İslâm gelenekleri etkisi görülen geleneksel düğün gösterisinde kayın baba ve kaynataya kahve ikram edilirken...

Tıp Folkloru :

AMERİKA TIBBİ FOLKLORUNDAN BAZI ÖRNEKLER (*)

Çeviren : Dr. Ayşegül DEMİRHAN

İst. Üniv. Tıp Fakültesi Asistanı

neden birer kısım alınır ve karıştırılır. Karışım-dan tonik bir tat vermesi için bir fincan suya bir çay kaşığı olmak üzere konulur, karıştırılır ve kaynatılır.

2) **Sedatif (Sakinleştirici) etki vermesi için :**

Papatya, şerbetçi otu ve lavanta otu, heyecan, stres ve yorgunluk durumlarında kullanılırlar. Ayrıca bu bitkiler hastalıktan ileri gelen anksiyete'yi (iç sıkıntısını) önlemek için de kullanılırlar.

3) **Stimüle edici olarak :**

Tarçın, nane, zencefil gibi bitkiler bu gaye için kullanılırlar.

4) **Hafıza'yı kuvvetlendirici olarak :**

Bunun için en iyi halk reçetesi biberye ve adasoğanı karışımıdır. Bu karışım 5 dakika su ile kaynatılır ve her gün bir miktar alınır.

5) **Mideyi ve karın temizleyici olarak :**

Kabayonca, karakafes otu, kabuğu soyulmuş limon ve papatyadan birer kısım alınır, 10 dakika kaynatılır ve bir günde altı fincan içilir.

6) **Diş ağrısına, burkulma ve incinmeden olan ağrılara karşı :**

Şerbetçi otu hastayı ağrı stresinden kurtarır. Karanfil, diş ağrısına karşı anestezi bir ajan olarak bir çay gibi hazırlanır ve sonra bir miktar sıvı ağızda tutulur.

7) **Baş ağrısına karşı :**

Papatya, lavanta, adaçayı ve valerian kökü karışımı kullanılır.

8) **Sindirim bozukluğuna karşı :**

Nape, ya defne yaprağı ya da adaçayı ile birlikte kullanılır. Anason veya karanfil, ardıç meyvaları ile birlikte sindirim bozukluğuna iyi gelen diğer bir karışımdır.

9) **Mide bulantısına karşı :**

Karanfil, lavanta ve bahçe nanesi (Mentha spicata) mideyi sakinleştirir.

10) **Ateşli hastalıklarda terlemeyi sağlamak için :**

Yaban sümbülü kaynatılır ve hastaya içirilir.

(*) Marji Martin, Herblore, Flint Fort-nigh'ly Feature News Magazine, 27 Ocak 1977 den çevrilmiştir.

Bize gelen B KİTAPLAR

● Cahit Öztelli: «BELGELERLE YUNUS EMRE». Karaman Turizm ve Tanıtma Derneği Başkanı Abdurrahman Erdal'ın kısa Sunuş'undan sonra yazarın Önsöz'ü, Yunus Emre'nin hayatı, Sarıköy Efsanesi Bölümü, Yunus'un Karaman'lı olduğu. Belgelerin sağlamlığı, Karaman'daki Yunus Zaviyesi, Kirişçi Baba, Tıraşçı Baba, Şeyh Yunus, Yunus Divanları, Şikâri Tarihi ve Yunus, Belgeler, Mezarı. Başka Yunus'lar, Taptuk Emre. Belgelerin fotokopileri ve Bibliyografya. Karaman Turizm ve Tanıtma Derneği Yayınları: 1. Eser gerek Karaman Turizm ve Tanıtma Derneği Başkanlığı, gerekse C. Özelli'nin Bahçelievler, 9. Sokak, No. 4/5, Ankara adreslerinden istenebilir. Eser, 23,5 x 16,5 cm boyunda, 96 sayfa (Ankara, 1977).

● Milli Folklor Araş. Da. Bşk.ği: «1. ULUSLARARASI TÜRK FOLKLOR KONGRESİ BİLDİRİLERİ: HALK MÜZİĞİ - OYUN - EĞLENCE». III. Cilt. İçinde Ahrens, Arısoy, Arseven, Aşkun, S. Y. Ataman, Baran, Ş. Baykurt, Barkeshli, Bedelbeyli, Borcaklı, Erdener, Genç, Obruk, Oğultürk, Özbek, Reinherd, Sevin, Seyhan, Sipahi, H. Tarcan, Türkoğlu, Üngör, Yazıcıoğlu'nun bildirileri yer almıştır. Yabancı bilim adamlarının bildirileri kongre'de okudukları dille verilmiştir. Kültür Bakanlığı, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 20. Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 5. Kitap, 24 x 16,5 cm boyunda, 434 sayfa, 70 lira (Ankara, 1977).

Bize gelen KİTAPLAR

● Yaşar Doruk: «URFA'DAN DERLENMİŞ TÜRKÜLER VE OYUN HAVALARI». Milli Folklor Araştırma Dairesi Başkanı Nail Tan'ın Sunuş'u, aynı Daire'nin Halk Müziği ve Oyunları Şubesi Müdürü Yaşar Doruk'un «Kıtaptaki

Türküler Üzerine Açıklamalar» başlıklı Önsöz'ü ile derlenmiş olduğu 39 türkünün notaları ve sözleri izlemektedir. Türküler'in tesbitinde özellikle Mahmut Güzelgöz, Ahmet Aleybeyi, Abdullah Balak ve Bakır Yurtsever'den faydalanılmıştır.

Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 26, Halk Müziği ve Oyunları Dizisi: 5. Eserin sonunda bazı türkülerin doğuşlarına ait hikâyeleri de verilmiştir. 34 x 23,5 cm. boyunda, 104 sayfa, 40 lira (Ankara, 1977).

● İbrahim Döküki: «İRAK TÜRKMENLERİ». Dilleri, tarihleri ve Edebiyatları. Kitapta özellikle Halk Edebiyatı ve Türleri ile Folkloru'na geniş yer ayrılmıştır. 1. Baskı, Güven Yayınları, Ankara. Eserin Önsöz'ünü Güven Yayınları, Giriş bölümünü de yazar kaleme almıştır. Yakında ikinci basımı yapılacaktır. Kitap 19,5 x 11 cm boyunda, 192 sayfa, 10 lira (Ankara, 1970).

● Atatürk Üniversitesi Yayın Şefliği (Erzurum): «ERZURUM ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI, 1977». Rektörlük, Edebiyat, Fen, İslâmî İlimler, İktisat, Tıp ve Ziraat Fakülteleri yayınlarının adları, tarihleri, mevcut olup olmadığı, Üniversite Yayın ve Seri Sayıları. Katalogta Folklor ve Halk Edebiyatı ile ilgili eserler geniş bir yer kaplamaktadır. İsteyenlere parasız gönderilir. 24 x 17 cm boyunda, 86 sayfa (Erzurum, 1977).

× Şemsettin Ünlü: «DURUR BAKAR İBRAHİM». Şiirler. Eserin arka kapağında şairin kısa biyografisi verilmektedir. Yeditepe Yayınları: 227. Kitap, 20 x 13 cm boyunda, 76 sayfa, 10 lira (İstanbul, 1977).

yurt
sathında
yaygın hizmet
veren

bankamızı
seçtinizse
TERCİHİNİZ
DOĞRUDUR

TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI

(Basın: 60250 - 20386/91)

Gerçek Kültür
hazinesi
TÜRKİYE Ş BANKASI
Kültür Yayınları

(Folklor: 92)

sanayi dönük yatırımları
ve 4000'i aşan ortağıyla
halka açık
gerçek kuruluş

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

Sizlerle mutlu - Sizlerle güçlü

(Folklor: 93)

EV

YUVA
hesabımızla
EV
edinmenize
yardımcıyız

tasarruf bankası

**EMNİYET
SANDIĞI**

sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır

(Basın: 60021/941)

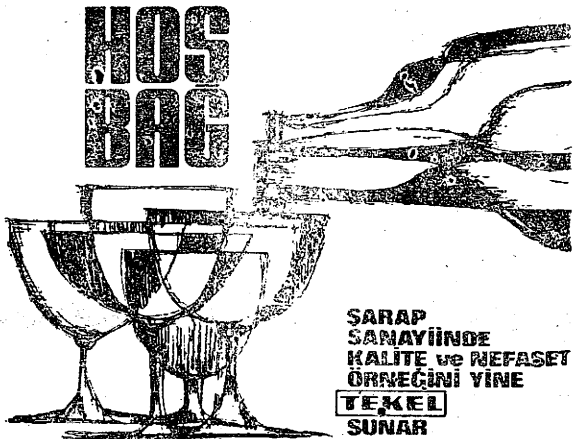
**LOKMAN MÜSTAHZARI
HALK SAĞLIĞI HİZMETİNDE**

- Ekza - 9 Eczema merhemi
Algo - Tablet Ağrı hapi
Lokman - Tablet Ağrı hapi
Algopirin Analjezik tablet
Algo - Tablet 4 tabletlik
Moruvit - Vitamine Kurvet şurubu
Kina - Kola İştah şurubu
Anamur Burun ve göz damlağı
Meproil Tablet Sinir hapi
Sollargen Granüle Eczema - kaşıntı
Sel de Gastrin Granüle Mi- de tozu
Gastro Goutes Mide damlası
Gastroguanil İshat kesici tab- let
Metegastrin Mide tozu
Derivilt Yara ve yanık mer- hemi.
Lokman Çayı Atlyet çayı tozu
Dover Tablet Öksürük ve bronşite
Metekodin Öksürük hapi
Metekodin Öksürük şurubu
Algo - Wax Ağrı merhemi
Algo - Wax Vazo Grip ve ağrılarda
Algo - Wax Nazal Nezle mer- hemi
Ma-ka-to Basur merhemi
Cuti - Cura Cilt losyonu
Pedi - Cura Ayak banyosu
Pilo - Cura Saç ilacı
Lokman Kaşe ağrı kesici
Panason (20 Gr. paket) Sağlık çayı
Panason (50 Gr. alüm. kutu) Deriseptol Yara ve göbek
Dr. Krom Diş patı

(Folklor: 95)

(Yeni Ajans : 96)

**SARAP
SANAYİNDE
KALİTE ve NEFASET
ÖRNEĞİNİ YINE
TEKEL
SUNAR**

(Basın: 60038 — 97)

(Radar Reklam — 96)

(Folklor : 99)

TFLEWAUDDGGCEVNEJHXSRPDMNHE
GQDCDCGDCUCUCBOJUC

WMOXHKÖUSE
ADÖTFUNHG
MZKÖYE
NÖIDO
AİÖB

**BANKANIZI
SEÇTİNİZ Mİ ?**

demek ki
görüşünüz
kuvvetli...

TÜRK TİCARET BANKASI

EDİRNE'den KARS'a kadar yurdun her köşesinde hizmetinizde

diş bakımında
yeni bir dönem...

SİLİKADENTLİ
grin®
ŞEFFAF YEŞİL DİŞ MACUNU

Her türlü diş hastalıkları için uzmanlar tarafından geliştirilmiş ve etkili olan bu diş macunu, dişlerinizi beyazlatır ve diş eti sağlığını korur. Ayrıca dişlerinizi koruyarak dişlerinizi uzun süreli olarak kullanmanızı sağlar.

Her türlü diş hastalıkları için uzmanlar tarafından geliştirilmiş ve etkili olan bu diş macunu, dişlerinizi beyazlatır ve diş eti sağlığını korur. Ayrıca dişlerinizi koruyarak dişlerinizi uzun süreli olarak kullanmanızı sağlar.